MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA ART I POLITICA

Preu: 30 cèntims - Ronda de Sant Pere, 3 Telèfon 22592 : Subscripció: 3'50 pessetes trimestre

Any VIII. Núm. 361-Barcelona, dijous, 16 gener 1936

A la pàgina 2:

la Presó Model de Barcelona, minada, per Josep Maria Xicota.

A la pàgina 4:

Una veu discordant. **Parlem d'«El Somni»**, per Just Cabot.

A la pàgina 6:

a sis-cents anys. **Pere III, poeta, orador i cronista,** per Martí de Riquer

A la pàgina 8:

Alban Berg, Per Robert Gerhard.

UNA ENQUESTA (*)

Els intel·lectuals i Europa

L'intellectual té un paper a exercir en la formació de l'esperit europeu i per tant ha d'abandonar la seva posició tradicional de «clerc»? — Hi ha en els transcurs de la història uns temps duríssims de viure per l'esperit. Ens trobem en un temps d'aquests. Homes molt grans com Montaigne, com Descartes, com Spinoza, varen mostrar en el passat molta de prudència per a evitar el martiri, o per a reduir-lo a unes proporcions acceptables. Però fins tenint en compte totes aquestes raons d'indulgència i tots aquests precedents, segueixo convençut que l'actitud dels representants de l'esperit en la nostra època serà mal jutjada en conjunt, no per una posteritat llunyana, sinó potser pels nostres successors immediats. Onsevulla que dirigim la mirada, tant si és a l'interior com a fora de les nostres fronteres nacionals, el que veiem al voltant nostre és l'exemple mil vegades repetit de la defallença dels intellectuals, de llur conformisme vertiginós, de llur aptitud, no solament a sofrir, sinó a servir i a saludar tant li fa què, a llepar els peus de no importa quin ídol, no demanant-li sinó que sigui fort i que faci por. Assistim d'alguns anys ençà a una Exposició universal i permanent de la Covardia cívica. I, com en una exposició ben feta, ens són presentats tots els models, tota la gamma dels productes. Hi ha, en el lloc d'honor, les peces de primer ordre, els grans traïdors a la causa de la veritat i de l'esperit, els criminals qualificats: els que no s'acontenten de callar, d'obeir, sinó que es disputen a veure quin cridarà més fort contra la raó, el dret, la justícia; a veure qui trepitjarà més furiosament la llibertat humana, la consciència humana, l'ideal de la pau i del treball. Adhuc entre nosaltres, basta obrir tal diari per a sentir-los braolar. En altres bandes és més senzill: només se sent a ells. Però al costat d'aquestes *vedettes,* hi ha la munió dels petits covards, dels mig i dels quart de covard; els que només diuen la meitat — o el quart — de llur pensament perquè no volen privar-se de certs honors, de certes consagracions, els que us declaren pels recons: «Sí, evidentment... Sé prou bé...», però que no són mai allà on hi ha risc de comprometre's; els que es pregunten ansiosament d'on pot venir l'amo de demà, temible per als ideòlegs, i que per endavant s'exerciten a somriure-li, buscant com caldrà agafar-s'hi per a ingressar com més aviat millor en la trepa dels seus servidors. Hi ha aquests intellectuals sortits del poble, que es tornen verds de la por de desplaure a les gents de món, i que agafen aires de fàstic, d'indulgència dolguda, o de pietat desdenyosa quan senten al lluny el poble que demana pau, pa, llibertat.

I amb tot, ho repeteixo, cap època, cap jornada de la història humana no ha necessitat mai tant com aquesta el coratge dels intellectuals, i primer que res, dels grans intellectuals. Perquè mai cap no ha tingut una necessitat tan vital de veure-hi clar, de veure alt i de veure lluny. Mai cap tampoc no ha tingut una necessitat semblant d'ésser protegida contra la fascinació dels falsos ídols, o d'ésser guarida de llur embruixament. Des d'alguns anys ençà, tots ens hem ficat per una mala carretera, o, per dir-ho millor, tenim dues rodes sobre la terra ferma, i dues rodes a la cuneta. Encara una mica més d'encegament, encara una mica més de deliri collectiu, i ens estimbarem en la pitjor catàstrofe.

Sortida del perill, i fins de les amenaces que ens assalten, en aquest moment precís neix una esperança molt gran. Depèn potser de nosaltres que l'organització moral del món, que l'ordre universal, siguin definitivament fundats, i això en el mateix moment en què els fautors de violència i d'anarquia humana es disposen a destruir-ne els fonaments, es refocillen ja amb l'espectacle de llur ensorrada, tots tenim el nostre paper a exercir en aquesta avinentesa tràgica. El deure de cadascú de nosaltres està inscrit en algun lloc o altre.

Jules Romains

L'Europa serà feta pels intellectuals o naixerà de certes necessitats econòmiques? — L'esperit ha perdut autoritat en la situació present. I em pregunto si és amb ell que hem de comptar per a afavorir l'advenir d'una Europa unitària, fora de la qual no veig pas cap salvació per a la nostra civilització occidental. Les suggestions de l'esperit són tan prudents, tan esbiaixades, que desespero que retinguin l'atenció de les masses en el moment en què es desencadenen tants d'insolents rumors. Arribo a preguntar-me si la sola esperança que ens queda no hem de posar-la en els polítics, en els homes d'Estat, per grans que de vegades siguin llur violència i llurs errors. En la meva opinió és indispensable crear mites, promoure'ls en favor d'un retorn a l'universal, d'afegir llur factor emocional a la solució que la raó més ha recomanat. Actualment, pertot d'Europa hi ha, en estat virtual, en tots els països que més esquerpament es reclouen dintre llurs fronteres, una preocupació de la unitat europea. El mite de la unitat europea no demana sinó cristallitzar. Cal crear una *tècnica* de l'ideal en les multituds, i no caldria témer, àdhuc, de manllevar certs ensenyaments a tècnics molt eminents, que al servei d'ideals que podem desaprovar, obtenen resultats sorprenents d'una rapidesa fulminant. No m'amoïnaria gens que es fessin grans desfilades, focs artificials, que s'engeguessin bombes al cel, per a anunciar a la multitud que hi ha un ideal de la Societat de les Nacions. Es fàcil de somriure entre gent distingida, quan es parla de recórrer a mitjans d'aquest ordre, però en veure les crides fetes en aquest sentit per a altres causes, ja no s'hi té dret.

JULES ROMAINS

(*Copyright Opera Mundi*)

(*) Vegi's MIRADOR des del n.º 356.

Els Dijous — — Blancs

POSA

—Com que fa un matí d'estiu i la claror abunda, vinc per si voleu tornar a posar—diu el pintor.

Les persianes són obertes de bat a bat i la cambra del pis esdevé una mansarda d'artista: el cavallet muntat, la tela amb les pinzellades de la primera sessió, la capsa de pintures, la paleta, la xicra d'aiguarràs i, al fons, un domàs escarlata tirat com una cortina.

—Recordeu-vos que el taló esquerre era perpendicular al peu dret i que miràveu el rosetó de l'altra fatxada! Bé. Aixequeu el cap, però sense violència, perquè vós ja sou arrogant de mena. El braç que sosté l'abric, una mica més inclinat i la mà que aguanta el diari, no tan tancada. I ara, prou enraonar, que ens distreuriem!

—Consti que jo encara no he pronunciat paraula.

—Teniu raó: sóc jo que xerro per les butxaques! Quina llum més esplèndida; sembla de juny!

—No em creia pas que haguéssiu vingut avui. M'imaginava que havieu sortit a fora en el primer tren per tal d'aprofitar la bonança.

—Val més que no m'hi feu pensar, perquè no faria res de bo. Aquelles muntanyes que semblen un cinyell del cel i una diadema del poble blanc, aquell contrast harmoniós de placidesa i feresa de la mar i la pedra dura i radiant al sol com un gran diamant nupcial que convida a la reverència! De segur que no em creureu, però més d'una vegada he arribat a besar aquelles roques. Hi ha moments que la naturalesa se us puja tan al cervell que voldríeu acabar en una embriaguesa total i córrer vers el mas, obrir l'aixeta del macabeu, jeure sota un pi i esperar que us alliberi una frega de fonoll i sajulida.

—Això més endavant...

—També sou d'aquells que es guien pel calendari? Doncs jo no. Haguéssiu vist, l'altre dia, les vinyes a trenc d'alba! Els ceps, nus i pelats, tot i llur aspecte de rabassons, tenien un verd tan dolç que us parlava directament al cor, encara que, com podeu suposar, els Francis Jammes menors no l'haurien sabut entendre.

—Si que esteu inspirat...

—I ca! El que em passa és que sóc un enamorat d'aquesta terra. Jo no sé per què ens la volen denigrar tant, fins a motejar-la de «vall de llàgrimes», ni per què ens amenacen amb pols i cendra.

—No cal que us hi capfiqueu. Tampoc no en treureu res i el món i la gent aniran fent la seva i, si s'adonen que filosofeu, se us en riuran.

—Doncs deixem-ho córrer. El cert és que poseu divinament. No deu ésser el primer retrat que us fan...

—M'ho dieu precisament quan els ronyons comencen a queixar-se.

—Si que he estat oportú! Intermedi o darrera part?

—A votre choix!

Mentrestant el model s'acosta a la tela, amb la illusió de retrobar-se magnificat per la interpretació artística i veu, amb astorament, que la seva còrpora no ha avançat gota: el pintor, endut pel seu deliri naturista, s'ha entretingut pintant de memòria, al fons, un paisatge on no hi manquen els pilars emblanquinats d'una parra, el figuerot, l'olivera i la cinta del mar. Una mica torbat, el pintor s'excusa:

—Francament, avui no estava per pintar figura, però us prometo que a la sessió vinent m'hi detindré amb tota la parsimònia d'un miniaturista. La meva traïció al camp, quan se'm presentava amb tota la seva insuperable bellesa, ha trobat aviat el càstig merescut, però m'hi reconciliaré sense detriment de la vostra efígie.

S.

MIRADOR INDISCRET

El jove Sardà

Pau Sardà, que és un dels noms que varen sonar uns dies per a president de la Generalitat, pertany al grup d'A. P. C., mirat de reüll pels afiliats pura sang, puix que, nascut d'estranquis al camp catalanista liberal, en fugí d'amagat i fundà una sucursal de la Lliga a Vilafranca, des d'on, en veure que encara eren verdes, es traslladà a la Ceda, un dia cap al tard, per tal de passar una mica desapercebut.

La senyora Camila Vigo de Delás li ho perdonaria tot, si no fos el pecat capital:

—Figúrese que cuando tuvo que entrar en el servicio militar se hizo pasar por inútil!

La política i l'elegància

En general, els escolis posats al marge de l'apartament de l'A. P. C. barcelonina de la bellíssima senyora de Coll no han respost a la realitat. Se sap de bona tinta que la inquieta dama no es troba distanciada ideològicament de les japs, sinó que són aquestes que, per enveja, han procurat fer-li el buit, de la mateixa manera que l'hi feren a la senyora Feliciana Planas de Bertrán, guanyadora del premi de Riquesa al darrer ball de disfresses del Liceu.

Les japs, en la seva gran majoria, són d'un beateri autèntic i no toleren ni la més petita extralimitació de la moda. Per això l'elegantíssima senyora de Coll fou de seguida el blanc de les ires japenques:

—Qué escándalo de toalet!

—Eso es el no va más!

—Para vestido de noche, no estaría mal!

En lloc de replicar a tots aquests improperis, la senyora de Coll acompanyà la baixa amb aquestes explicacions lacòniques:

«Creo sinceramente que mi radio de acción está en Gerona, al lado del señor Ayats.»

«Se prohibe fumar»

Però fou precisament a Girona on la senyora de Coll acabà de caure en desgràcia, per bé que en un medi circumstancial. Cap a les postres del banquet dedicat a Gil Robles, els cambrers passaren les capses de tabac i la senyora de Coll, amb la més gran naturalitat del món, anà per agafar una cigarreta.

—No lo haga, por Dios, que sería mal vista!—li advertí la secretària, però corregué tan de pressa la veu, que el tema del llevant de taula fou sobre el perill de certs costums mundans.

De tornada, la senyora de Coll confiava a uns amics:

—Si hasta en Gerona pretenden hacerme el ambiente imposible, no lo lograrán!

El cisma

El cisma gironí d'A. P. C. data d'aleshores, perquè l'Ayats, més home del dia, tolera totes les modes, àdhuc que les senyores fumin en públic, amb la qual cosa els papers de Barcelona i Girona han estat bescanviats: Girona és la liberal i Barcelona la conservadora.

Per això és freqüent sentir les japs d'ací, en referir-se a una dama poc grata als seus ulls:

—Debe pertenecer al cisma gerundense!

Salvi's el gat

Per raons que no són del cas, ens ve a la punta de l'estilo un fet ocorregut l'octubre de l'any 34, potser ja oblidat.

Els centres d'esquerra acabaven d'ésser clausurats. En un d'ells va quedar abandonat un gat. Com que la gana es feia sentir de valent, la bèstia feia uns miols que trencaven el cor. Una veïna caritativa, compadida per tant d'infortuni, va donar-ne coneixement a la junta de l'A. P. d'A. i P. Els directius d'aquesta van bellugar-se amb la urgència que el cas requeria i als pocs dies aconseguien el permís de l'autoritat militar per a reobrir temporalment el centre clausurat i salvar la vida del gatet abandonat. L'humanitarisme quedava, doncs, en bon lloc.

L'inventor del 6 d'octubre

El conegut obrerista Pere Foix, que milita a l'Esquerra, va anar a donar una conferència a un poble tarragoní. L'encarregat d'obrir l'acte el va presentar així:

— Us presento Pere Foix, inventor del 6 d'octubre.

Amb arguments de l'adversari

Jaume Miravitlles és un home aprofitat. Aquests dies d'activitat electoral es dedica a donar quatre o cinc mítings diaris. Un dels seus temes predilectes és el fracàs de la Lliga, des d'un punt de vista econòmic i bancari.

El bo del cas és que un dels llibres que més han servit a Miravitlles per a basar els seus arguments és *Els problemes de la Banca catalana,* l'autor del qual és Lluc Bertran, secretari de Cambó.

Quan l'autor va saber-ho, es va esglaiar una mica, però digué tot seguit:

— Sort que en Cambó ha dit coses més gruixudes encara sobre la Banca catalana.

Adua o Makalé?

Diumenge vinent, els monàrquics porten al Price el senyor Calvo Sotelo, però tement que el públic els falli, fan circular la nova que l'acte tindrà un caire mussolinià amb assistència de camises negres i baliles, com a just homenatge a l'ex-dictadoret espanyol.

En Moragues, comentant-ho, assenyalà:

—Per estar més en caràcter, en lloc del Price, haurien d'anar a la Torrassa!

Sorra als ulls

La hipersensibilitat borsària ha fet de les seves d'ençà de la promulgació del decret suspenent les Corts i convocant eleccions legislatives: retrocessos, caigudes verticals, abundància de paper: un deliri!

El popular Ramonet, comentant els reportatges de *Ya,* on fins es parla de *«caracteres de pánico»,* remarcava:

—Sí que tenen poca confiança de guanyar, les dretes, quan es mostren tan pessimistes!

Presagis

A propòsit dels designis que es fan a Borsa, un conegut corredor esquerrà a qui els directius del Casino Mercantil miren sovint de reüll per les seves idees, observava:

—A mi em passa al revés de molts altres: quan es parla de recel del capital, és quan em saluda més gent!

Contrast

Eduard Marquina no ha estat gaire de sort amb la companyia que li representa al Romea *En el nombre del Padre,* perquè, llevat de la Tàrsila Criado, fa l'efecte d'una colla d'arreplegats. Dijous darrer, En Muñoz i En Fuentes, per acabar-ho d'atropellar, estaven tan enrogallats que no es sentien del coll de la camisa. En G. A. se'n planyia:

—I el que és pitjor, és que la Criado crida com una criada!

Entremaliadures

Paulina Singerman era esperada a Madrid dimecres a les cinc de la tarda, hora en què havia convidat els periodistes a pendre un cocktail, però hi arribà a les set tocades. Calculant els cops d'efecte, declarà a tall d'excusa:

—Es que no he podido resistir a la tentación de detenerme en Zaragoza para rezar una oración ante la Virgen del Pilar!

En assabentar-se'n, En Fernàndez del Romea se'n malfià:

—Per mi, és que, abans, devia fer confessió general!

El «Condenao»

Els presos polítics de Mataró que sofreixen condemna tenen el lloable costum d'escoltar cada vespre, abans de retirar-se a dormir, la lectura que els fa Josep Maria Solé, alcalde popular d'Arenys de Munt, d'un cant d'*El Comte Arnau.*

Un vespre, però, aquest costum fou interromput per causes que ignorem, amb gran sorpresa d'un minyó aragonès, empresonat també, que és qui fa els serveis d'ajuda de cambra a tots els presos.

I l'home, estranyat, demanava:

—Qué pasa, hoy? Es que no se lee el «Condenao»?

«In abstracto»

El nomenclàtor d'algunes germandats de Catalunya resulta molt divertit, degut al fet que bona part d'elles prengueren nom dels antics misteris i quan encara privava el castellà a les corporacions.

Una de les germandats s'anomena: «La Circuncisión del Señor».... i és una mútua de senyores.

Els aprofitaires

Davant l'ingrés d'arribistes i grimpadors a Acción Popular Catalana, un bona fe deia:

—Esta gente matarán el partido, como mataron la Unión Patriótica!

—Sí — respongué un altre —, *son los gusanos de la C. E. D. A.!*

RESPIREM

Acabava d'entrar en màquina el número de la setmana passada, i era suprimida la censura. Com a espeternec final, fou potser la setmana que el llapis roig causà més estralls. Reparar-los, però, implicava un retard en la confecció; ens limitàrem a consignar, en l'entrefilet habitual i obligatori, que el número «encara» havia passat per la censura.

Per fi, respirem. No és que la censura, en aquest país, vingui massa de nou a ningú. Tots els periodistes barcelonins amb alguns anys d'exercici en la professió veuran, si ho compten, que han hagut de treballar més temps amb censura que no pas sense. Però els primers anys de República ens havien acostumat massa bé i no ens sabíem avenir de la regressió—en la llibertat de premsa i en tants altres ordres—operada en la vida del país pels darrers governs que han detentat el poder.

No volem parlar dels perjudicis i entorpiments que causa la censura, ni remarcar, donat que els temps de censura són els de major florida de les notícies falses i alarmistes i d'engruiximent i exageració de les veritables, la ineficàcia sempre, i l'efecte contraproduent sovint, d'aquesta mesura coercitiva.

El més trist, el més irritant, és el criteri —algun nom se li ha de donar—amb què és portada a cap, que acaba atabalant els mateixos funcionaris encarregats d'exercir-la.

En aquest número publiquem algunes coses suprimides per la censura en els darrers temps. D'algunes, n'indiquem aquesta condició; d'altres, no. El lector, per més que primfili, no sabrà veure perquè aquelles foren suprimides, ni tampoc destriar, en les darreres, les prohibides per la censura de les que no ho foren.

No cal pensar, però, que publiquem tot el que ens ha estat suprimit. Gran part ja fóra anacrònic. D'altra banda, no s'esperi tampoc que oferim als lectors plats forts que la censura no ens ha deixat servir. Tothom que escriu compta amb l'existència de la censura i ningú no vol treballar en va.

Un dels espectacles que mig havia evitat la censura

????

El dibuixant Martí Bas passejava en certa ocasió per la Gran Vía de Madrid, i en veure que en un quiosc de periòdics hi havia el nostre setmanari, va dirigir-se al quiosquer:

—Doni'm MIRADOR.

L'home, de moment, no sabé a què es referia.

—*Qué desea?*

—MIRADOR! Es aquest, veieu?—respongué assenyalant-l'hi.

El madrileny li lliurà aleshores el que el dibuixant català demanava. Però en el moment de cobrar, va dir:

—*Son treinta y cinco céntimos.*

—Com? Trenta-cinc? Aquí diu trenta!

—*Sí*—acabà el quiosquer—, *pero como es periódico extranjero...*

A to

Rodrigo de Emo, pocs dies després del frustrat míting a la Monumental, tingué quatre paraules al peu de l'escala amb un sereno que volia cobrar de totes passades el repartiment d'invitacions i que, en veure que no en podia treure res, se n'anà, irat, tot fent una acció amb el braç.

—*Qué es eso?*—preguntà Rodrigo de Emo.

—*Pues una acción popular catalana!* —contestà, amatent, el porter.

Azaña i la Xirgu, vistos pel xofer d'aquesta

(Fragments de l'article publicat la setmana passada, suprimits per la censura el darrer dia de la seva existència)

En aquests darrers temps de campanya d'ennobliment teatral, amb Rivas Cherif i amb García Lorca, tot anava com una seda, si no s'hi hagués entravessat Azaña pel mig.

El processaren, l'empresonaren, i la *mestressa* installà la família d'Azaña a casa seva, a Badalona. Així va començar la broma. Azaña, aleshores, era una mena de papu per a molts senyors madrilenys que no agafaven taxis per tal de fer creure a la gent que la crisi era certa. A la mestressa li feien el buit, com podien, si no podien del tot; li sabotejaven les temporades i les obres. Va esdevenir, ella que tenia els públics a la butxaca, una persona suspecta.

La Meller un dia se li tombà despectivament d'esquena! La Meller, compreneu? Aquella dona cursi, que és una cupletista carrinclona, i que tot i el prestigi de què frueix en certs medis monàrquics, no interessa a ningú. L'incident amb la Meller, però, féu reaccionar a molts intellectuals i periodistes a favor de la mestressa, perquè tothom sap, al capdavall, qui és ella i qui és la Raquel.

Però, tot i això, li sabotejaven les representacions. Ha durat tant com ha estat possible. Mentrestant, ha sofert vexacions, a Madrid i a altres pobles d'Espanya. Però ha vingut ací i, com sempre, però ara més, ha estat rebuda amb els braços oberts. Us penseu que és poc bo i quin efecte no li fa al que s'hi troba?

I L'AZAÑA VIST PER AQUELL MATEIX

—I l'Azaña, té mal geni?

—No. Els que ho han fet córrer són uns perfectes mentiders. Es un senyor molt correcte i una bona persona. El que hi ha és que no tusta l'espatlla de ningú a gratcient, ni raspalla, ni fa la gara-gara a la gent.

Es recte i és sincer. Allò que és blanc, és blanc, simplement. La política per ell no és una professió, o un negoci, és un afer d'idees. Es, a més a més, un home alegre.

El senyor Gil Robles—jo l'he sentit predicar a Madrid, i és un home que crida molt però que no diu res que valgui la pena—i aquell altre senyor que a Madrid li diuen el colleccionista de nebots i de secretaris particulars, empeltats de *biombo*, teixiren entorn seu una llegenda negra. Molta gent se la va creure.

Quan Azaña va anar a Sant Hilari a passar la temporada d'estiu, alguns estiuejants se n'amaren. Hi havia arribat el papu. I el papu va causar als que s'hi quedaren, al personal de l'hotel i finalment a tothom, la sorpresa, inexplicable primer, que després es convertí en simpatia, de veure que aquell home del qual es creien que es menjava les criatures vives, era una persona com les altres, atenta, correcta, afable, que parlava amb tothom, sense donar-se importància, que a tothom escoltava, i que no donava cap morrada a ningú. El dia que havia d'anar-se'n, se li acostà amb aire tímid un dels cambrers. Abans s'havien reunit tots en un recó del jardí, i acordaren demanar-li si es deixaria retratar en grup amb ells.

—*Don Manuel*—li digué en un castellà molt entrebancat—, *el personal de la casa quisiera tener, como recuerdo de su estancia aquí, un retrato de usted junto con nosotros.*

—*De veras?*—digué, somrient, el papu.

—*Sí, señor*—contestà el cambrer, animat.

—*Pues ahora mismo, muchacho.*

S'alçà, amatent, de la cadira i se n'anà amb aquell bordegàs. Els altres ja l'esperaven. I ací teniu l'Azaña, voltat dels cambrers de l'hotel, el *groom* a un costat, deixant-se retratar, molt complagut.

I a Badalona? Va succeir tres quartos del mateix. S'installà, amb la seva senyora, a la casa de la Xirgu, que aleshores treballava a Madrid. Molt sovint, el visitava Casares Quiroga. El pobre, el nobilíssim Luis Bello, hi passà uns quants dies. A les tardes es passejaven, aprofitant la bonança del temps, pel camí del costat de la via, amunt i avall, fins a Montgat.

* * *

Un ogre? I ara! Un senyor que, com la mestressa, no es doblega ni es torça.

Si molts l'han blasmat és per això. Penseu, però, que algun d'aquests subjectes li demanà càrrecs públics retribuïts i que ell no va concedir-los. Aquests feren el paper de corbs. N'hi ha molts. Després es feren radicals o de Gil Robles.

Per acabar. A can Vidal i al meu poble hi ha molts azanyistes, i d'això en té la culpa el xofer.

JAUME PASSARELL

La Presó Model de Barcelona, minada

Pobra Presó Model de Barcelona, asil, moltes vegades, de privats de llibertat que res no tenen a veure amb la delinqüència vulgar!... Estatge de catalanistes, de republicans o d'extremistes, en èpoques de repressió d'aquests ideals... Organitzada i repetidament reorganitzada per tots els qui han passat per la Direcció General de Presons d'ençà que els soldats d'enginyers van acabar la seva construcció...

Caserna carent de l'utillatge més indispensable; magatzem de capacitat insuficient gairebé sempre, la qual cosa fa obligat l'amuntegament... Abans, víctima de la deixadesa en què la tenia l'Administració Central. Avui, en espera de la restitució del traspàs de Serveis i de la valoració respectiva...

Pobra Presó i pobre Model!

ANTECEDENTS

En el curs d'aquest reportatge, ens proposem descriure amb algun detall la construcció de les mines de la Presó Model. No cal dir que si la tasca del periodista en una informació d'aquesta naturalesa és sempre molt delicada, a les dificultats naturals caldrà afegir ara les derivades del canvi de situació: els presos d'abans no tenen res a veure amb els ingressats fa més d'un any. Per altra banda, tractant-se de la llibertat d'uns homes, la discreció és una dada elementalíssima a tenir en compte...

* * *

Per començar, caldrà consignar que és un valor entès que tot el que faci referència a evasió de presos hagi necessàriament de referir-se a la sortida en massa i per la porta gran que va tenir lloc el 14 d'abril de 1931, a les poques hores d'implantar-se la República.

Segurament la instauració del nou règim va estimular les ànsies de llibertat dels de dintre i dels de fora. A això va ajudar que durant els primers temps de la República la figura del *pres social* hagués anat prenent forma i concretant-se, acabant per convertir-se en denominació de la gairebé totalitat dels privats de llibertat del carrer d'Entença.

En aquella època, a l'entrada, a la sortida dels mítings extremistes; a les fàbriques i tallers; als tramvies, a la mateixa presó, a tot arreu es cotitzava sota el signe dels *presos socials*.

La conseqüència d'aquest interès de la gran massa, fou que de tant en tant es portessin a cap temptatives d'evasió, les quals, si més no, testimoniaven la cura que els presos mereixien als dirigents de les organitzacions extremistes.

Es clar, però, que en aquells recaptes va passar el que és costum que passi en aquests casos: a través dels sedassos administratius, en les intimitats dels taulells de tavernes i bars on es serveix menjar i beure (si els bars del voltants de la Plaça d'Urquinaona poguessin parlar!...), es va perdre una part important d'aquells ingressos. Per citar un exemple, caldria ara només recordar les fil tracions ocorregudes amb les quantitats recaptades en favor dels obrers acomiadats d'una important companyia de transports urbans...

I això era possible, tot i que els presos, que per la seva especial situació sofreixen i divaguen constantment, es queixen amb tossuderia d'infant. Es per aquestes causes, que en temps de l'hegemonia de la FAI, contínuament arribaven als organismes dirigents del Comitè Pro-Presos d'aleshores, protestes i amenaces de portar als alts elements de l'organització, denúncies que feien referència al suposat abandó en què es tenia el denunciant, cosa que, s'ha de dir en honor a la veritat, acostumava a no ésser certa.

Amb els socors, de primer s'havia seguit el procediment de satisfer-los als familiars dels presos. Aviat, però, es va considerar que el més convenient era, valent-se de formes més o menys encobertes, lliurar les quantitats als mateixos presos. Aquest sistema reunia els avantatges que el pres constatés d'una manera indefugible l'ajut de què era objecte per part de l'organització, i també que s'establís una relació entre el pres i els seus familiars, dels quals, de la presó estant, seguia tenint cura.

Que els *presos socials* disposaven de diners, és una cosa provada. Els periodistes que a darrers de setembre de l'any 1934 van seguir, el dia de la vista d'una de les sis o set causes que tenien pendents, els inculpats per diversos actes de sabotatge comesos contra el material mòbil de les Companyies de Tramvies i Autòmnibus, des que descendiren del cotxe cellular davant del Palau de Justícia fins a dalt de la Sala, van poder observar com algun dels encartats donava diners a infants de pocs anys que acudien a besar-los les galtes.

El sistema de lliurar als presos les quantitats destinades al manteniment dels seus familiars, va consolidar-se. Ja és sabut que en la societat faista integrada per una companya i un company, no existeixen els lligams i interessos de les societats burgeses i que per tant els seus vincles es contrauen i s'afluixen amb molta més facilitat. Aquest sistema, donava a la societat faista un aspecte de permanència.

LES MINES DE LA PRESÓ MODEL

Dintre de la tècnica de les organitzacions extremistes, s'ha considerat sempre que la primera necessitat a satisfer d'un pres és la de llibertat. Però, com produir aquesta llibertat quan les autoritats judicials o governatives l'han denegada?...

Un assalt en forma a la Presó, si bé havia reeixit en abril de 1931, en ple 1933 era una cosa sumament arriscada. Per això es va pensar en la construcció d'una mina...

LA MINA DE SETEMBRE DE 1933

Era una meravella tècnica i, per la seva *utilitat*, la més important de totes les coneegudes fins ara. Per a deduir la seva importància, caldria només considerar, que per aquesta mina el dia 13 de desembre de 1933 van sortir-hi 59 presos, i només 59 perquè sembla que a darrera hora no hi va haver temps d'avisar-ne més.

Aquesta mina no va ésser però la primera. Abans hi havia hagut altres temptatives, més o menys reeixides. Una de les més famoses va ésser la mina construïda per uns italians; quan va ésser descoberta pels guardians de la presó, ja tenia una llargada considerable. No cal dir que amb motiu de la

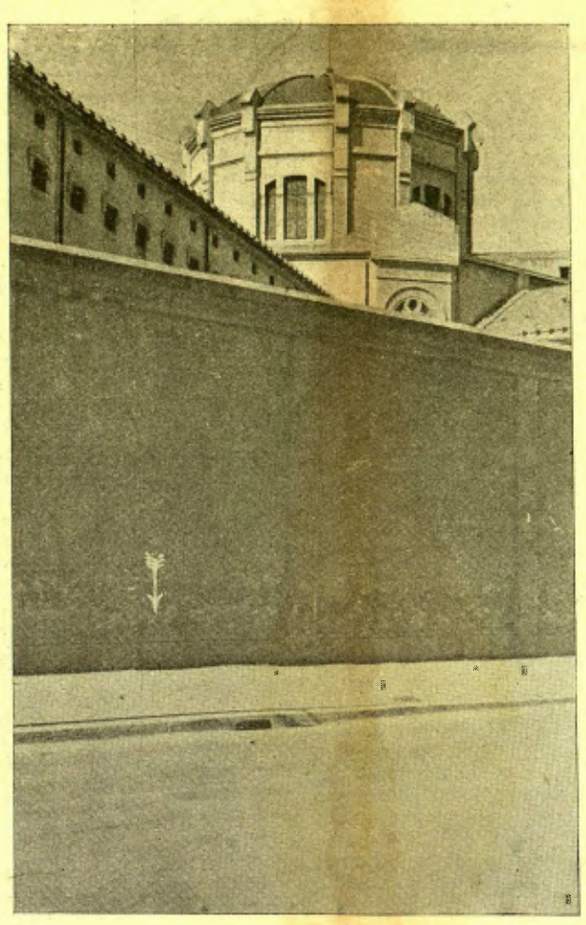

Forat de la claveguera del carrer de Provença on començava la mina. La sageta assenyala el lloc per on passa aquesta.

descoberta fou reclamada a Madrid una quantitat per a omplir-la de formigó i gairebé tampoc caldria afegir, que si bé l'embús de què es va omplir era dur i resistent en els primers decímetres, en els que seguiren ja no ho era tant, i després menys, i després menys encara. Precisament és fama que un tros d'aquesta mina va ésser posteriorment aprofitat per a construir-ne una altra...

La construcció de la mina dels 59 va ésser planejada pels volts de novembre de 1933. Poc després, els que la projectaren van exposar els seus plans davant el Comitè Superior de la C. N. T.; sembla, però, que la idea no va seduir gaire aquest organisme i que va defugir-ne l'estudi. Degut a això, hom va procedir a designar un comitè especial, el qual va començar tot seguit els seus treballs.

Un cop decidida la construcció, la primera matèria, els diners, van sorgir abundants. Van facilitar-los la mateixa C. N. T. i diverses persones que res no tenien a veure amb la C. N. T., al requeriment de «Són per als presos!...»

Els treballs avançaven considerablement. La mina, que anava de dintre a fora, sortia de la cella d'Aleix Mas. A aquest detingut no se li podia negar el tractament de pres notable: Aleix estava processat per tres o quatre delictes de collocació d'explosius. Amb tot, degut al seu aspecte exterior, havia reeixit a inspirar confiança.

Per a la construcció de la mina, els presos comptaven amb tot l'utillatge indispensable. Adhuc disposaven d'un volum extret de la Biblioteca de la Presó, que era una exposició monogràfica de les clavegueres de Barcelona.

Perquè no els manqués res, els minaires tenien també un esplèndid local on podien dipositar la runa que extraguessin. Aquesta era dipositada en uns espais buits que hi ha a manera de soterranis entre la primera planta edificada i el sòl, els quals són anomenats cambres d'aireació.

A les cambres d'aireació de la Presó, sembla que en matèria de runa ja no els ve d'un cabàs. Quan la República va suprimir els *galàpags*—espècie de garita dintre la qual es collocava un guàrdia a l'entorn del qual voltaven els presos durant l'hora de passeig—, les economies que l'Estat Central havia de realitzar a la Presó Model de Barcelona van aconsellar que la runa dels *galàpags* fos dipositada a les cambres d'aireació. Després, naturalment, ja ningú no podia precisar si se n'hi havien afegit alguns cabassos o no.

Mentre els treballs de construcció anaven avançant, s'anava proveint d'armes als presos. Sembla que s'arribaren a comptar una trentena de pistoles, noves de trinca, calibre gros i d'excellent qualitat. De pistoles, sembla que a la Presó n'hi ha hagut diverses vegades. Sobre l'ocupació de les armes de foc per part dels guardians, s'ha guardat sempre una prudent reserva, entre altres raons per l'inexplicable que resultaria justificar la seva entrada al recinte.

Per cert que amb referència a l'entrada d'armes, un amic ens explicava que una vegada, a la rotonda (pati central de la Presó), a l'hora de la neteja, a un pres que transportava diverses capses de municions n'hi van caure a terra tres o quatre capses.

Els presos van rodejar-lo immediatament, i tot escombrant van recollir les bales escampades sense que ningú se n'adonés. L'angoixa que van passar!... Cal considerar que a la rotonda sempre hi ha més d'un guàrdia!

Tornant a la mina, la seva construcció seguia progressant. De vegades, per la composició del subsòl o per deficiències del pla de què disposaven els presos, la línia havia de desviar-se. En un determinat indret, un pa de formigó va fer obligada una ziga-zaga remarcable...

Però com que tot ve un dia o un altre que s'acaba, finalment el dia 13 de desembre de 1933, els treballs d'un ex-minaire de Fígols i dels seus companys van ésser coronats per l'èxit. La mina franquejava l'entrada a la claveguera del carrer de Provença, a tots els que volguessin acollir-se dintre les seves parets estretes i humides...

LA FUGIDA

Un dels primers d'entrar a la mina va ésser Casterlenas. Aquest pres era un tuberculós en estat avançat al qual el caminar a quatre grapes per la mina se li va fer molt aviat penós. Casterlenas obstruïa el pas...

—Mateu-lo!—algú va cridar treient-se la pistola. Una altra pistola ho va però evitar, i el que l'exhibia va arrossegar com va poder el defallent Casterlenas fins a la claveguera alliberadora.

Després de les estretors de la mina, als fugitius va semblar-los que la collectora del carrer de Provença era el cel. Uns quants quilòmetres de caminar per aquelles xarxes obscures, una visita a una casa de Sants on se'ls esperava... i la llibertat!

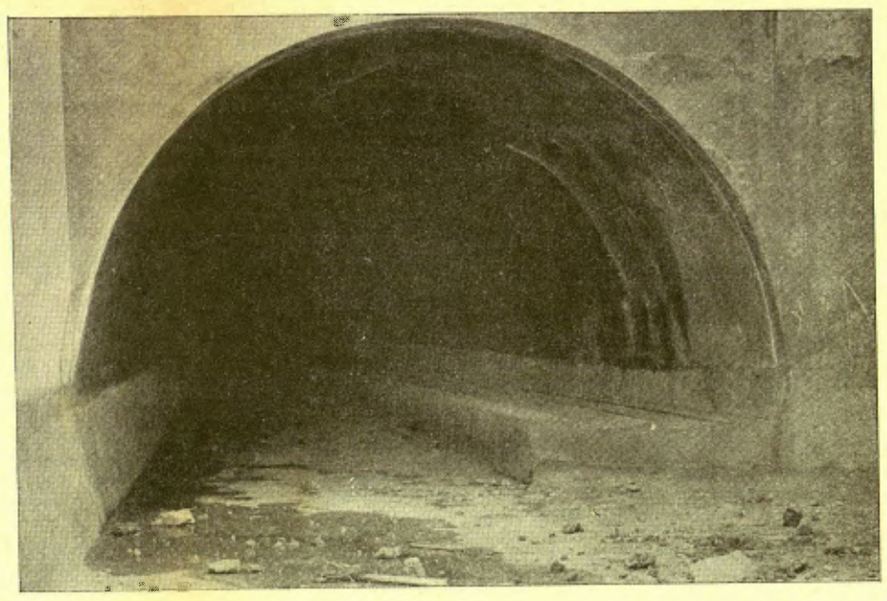

La collectora de Magòria en els seus primers metres

Quin moment el d'aquella brigada municipal de neteja de clavegueres que va trobar-se amb els fugitius i als quals va fer pas com millor va poder!...

Quan els guardians de la Presó van entrar a la cella d'Aleix Mas, van quedar extremadament sorpresos. Qui ho havia de dir! Unes memòries de Vallano en les quals s'explicava els pormenors de construcció de la mina i... res més.

No s'acabaven però de decidir a penetrar a la cova. Què era el que els reservava aquella gola de llop? El que menys podien pensar, era que la *bomba* collocada en una reconada de la mina, fos només una nina-coixí d'aquestes que acostumen a fer les dones de sa casa, la qual havia estat deixada en tal lloc per Vallano, el famós inculpat per l'atracament a l'Oro del Rhin.

Tapioles, un dels fugitius, explicava més tard davant de les Joventuts faistes el calvari sofert. El seus ulls només s'illuminaven quan arribava a aquell passatge:

—La primera persona que vaig topar-me en aixecar la tapa de la cloaca, va ésser un oficial de la Guàrdia civil. Duia una pistola!... Jo no en tenia, sabeu?... El que em va costar dominar el desig de tirar-me-li a sobre i pendre-li...

JOSEP MARIA XICOTA

(Seguirà)

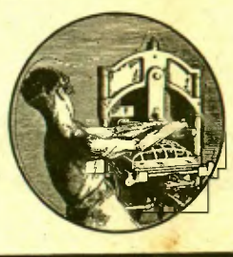

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa ⊡ Màxima qualitat

AVINYÓ, 19, pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

L'APERITIU

Valle-Inclán. — Aquest curiosíssim i excellent escriptor que acaba de morir representa, a la meva manera de veure, un cas típic, que només es dóna — jo crec que només es pot donar — en la literatura ibèrica, i que no sé si se n'han adonat ben bé els seus admiradors i fins els seus companys d'ofici i de penya. He llegit, en un periòdic de Madrid, un reportatge sobre la manera com veien Valle-Inclán els més famosos literats d'aquella generació del 98, amics de Valle-Inclán. He llegit declaracions d'homes com Baroja, com Azorín, com Maeztu. I bé, aquesta gent, de Valle-Inclán només en diuen el tòpic de cafè; el mateix tòpic que corria a l'Ateneu de Madrid ara fa vint anys, quan jo hi vaig anar a raure.

A Madrid, entre la gent de lletres, tarada gairebé sempre de banal periodisme, s'acostumen a veure les coses d'una manera massa epidèrmica, i per què no, massa desconsiderada. A Madrid la gent acostuma a anomenar-se pel nom familiar — Pepe, Ramón, Federico, Enrique — i acostumen a tutejar-se de seguida. Això és causa que, en general, ells amb ells es veuen més aviat els serrells d'una capa vella que els replecs de l'ànima, i que es tingui de les persones una idea filla de la familiaritat, una mica cafre, que dóna la tertúlia de cafè.

En aquesta situació de coses, la personalitat de Valle-Inclán ofereix un blanc extraordinari per explotar anècdotes — moltes falses — i per considerar en aquest poeta tot l'extravagant, tot el *bizarre* i tot el que s'adiu amb el pintoresc. A Madrid, el pintoresc, vint i trenta anys enrera, era molt més fort que ara, i la posició de Valle-Inclán, com espectacle, es pot dir que es va fixar definitivament ja fa vint anys.

El que molts no varen saber veure en ell, allò que per mi representa tota la gràcia de la seva obra, és el seu autèntic anacronisme. Valle-Inclán era un cas viu, sentit i volgut d'anacronisme personal i literari. Aquests casos jo crec que només es donen a Espanya, perquè Unamuno, encara que ell no s'ho pensi, és un terrible cas d'anacronisme, potser no tan cuidat ni tan decisiu com el de Valle-Inclán; però el valor més fort d'aquests dos escriptors és que són uns espanyols d'una altra època, que es troben en la situació tràgica d'haver de viure en l'època present.

Valle-Inclán era un home del segle XVI; com que no tenia un Imperi, ni un Consell d'Indies, ni un Sant Ofici que l'enquadressin, tota la vida va anar perdut damunt els divans de color de sang de bou del cafès de Madrid, i quan a Madrid engegaren els bars i suprimiren els bous de carn i ossos del carrer, encara es va trobar més perdut i els seus nervis es feren més excitables.

La gent es pensa que Valle-Inclán duia aquelles barbes i aquelles ulleres i tenia aquell color trencat, només que per fer-se remarcar. I no és això. El físic de Valle-Inclán, com la seva mentalitat, com la seva literatura, eren elements sincerissims, i autèntics. Si Valle-Inclán s'assemblava a un personatge del Greco o de Valdés Leal o de Zurbarán — això segons els dies —, és que en realitat era un personatge contemporani d'aquests pintors. Si Valle-Inclán hagués tingut un Sant Ofici que li hagués controlat la literatura, no hauria donat els cops de cap que va donar entre el sacrilegi i el misticisme, entre la procacitat més esqueixada i la més desesperada ambició de puresa. Però Valle-Inclán vivia en l'època dels cafès, i per això la seva visió del món i la seva literatura resulten anàrquiques i contínuament paradoxals. Jo m'imagino el que haurien estat Quevedo i el P. Gracián, si haguessin anat a beure llimonades amb els senyors de la Institución Libre de Enseñanza o haguessin vist que als canonges els feien diputats de les Constituents.

Valle-Inclán té de la seva època — que és el segle XVI — una propensió terrible cap al picaresc i la literatura picaresca. Però naturalment, com que la democràcia el desorbitava, aquest picaresc l'escampava damunt les reines i els sacerdots, en una literatura graciosíssima i dissolvent, cosa que en el segle XVI no li hauria estat permès, i s'hauria tingut d'acontentar tractant els temes picarescos dintre dels estaments més baixos, tronats i fora de la llei.

Valle-Inclán té dels homes del segle XVI un enlluernament per la pompa formal i retòrica, però al mateix temps un sentit anàrquic de l'idioma. Valle-Inclán, de fet, és un home anterior a l'Acadèmia i al Diccionari de la llengua. Més d'una vegada m'havia dit la manera com ell creia que s'havia d'escriure el castellà, violentant-lo i trufant-lo de barbarismes, que és la manera completament oposada a la d'un Azorín, per exemple, perquè Azorín és fill de l'Acadèmia, o sigui del segle XVIII.

Valle-Inclán sentia també a la seva manera un quixotisme completament anacrònic; si ell usava en enfadar-se o en discutir, el vocabulari cervantesc, no ho feia per aconseguir cap efecte còmic ni per destarotar el contrincant, sinó perquè aquell llenguatge era el seu, molt més seu que el llenguatge de les gasetilles dels diaris i dels oradors polítics actuals.

Tothom ha dit que Valle-Inclán era un bohemi. que la seva vida ha estat la d'un home desordenat i bohemi. Jo he conegut una mica els últims bohemis i els infeliços aficionats a bohemis de Madrid. Valle-Inclán no tenia res a veure amb tota aquella gent. La seva vida es pot comparar amb més exactitud amb la vida atzarosa, desguitarrada i plena de color d'un poeta de l'època dels Austries.

El cas d'aquest home i d'aquest escriptor és curiosíssim; el seu valor literari és molt superior al que creuen molts joves poetes actuals, víctimes de la moda, dels prejudicis i de la vanitat.

Valle-Inclán va tenir un moment d'enlluernar, un moment de positiu èxit, però entengui's bé que les coses que més es popularitzen d'ell i li donaren més fama potser són les inferiors; en canvi en la seva darrera producció, en la més agra, i en alguns moments de la seva primera literatura rústica de bruixes i morts de gana, Valle-Inclán ha dit coses d'una poesia intensa, no igualada per cap escriptor castellà contemporani.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

NUVIS! EPMASE

EXPOSICIÓ PALLAROLS

EL CAMÍ MÉS CURT DE PARÍS A ALGER

Esdevenidor de Port-Vendres

D'un quant temps ençà va accentuant-se el replegament nacionalista dels Estats. A poc a poc, les fronteres van aixecant els seus murs i les parets de les duanes es coronen de marlets econòmics que amenacen de transformar-se en guerrers.

Els països que no tenen colònies es tanquen amb moviments d'hostilitat contra les nacions limítrofs i amb mirades d'enveja vers les nacions que aconseguiren formar un imperi colonial.

Aquestes nacions fan una política de metròpolis gelosa i procuren formar una pinya amb els països que resten subjectats a la seva direcció, per a resistir millor la competència econòmica de les altres potències.

Primer fou Anglaterra que amb la conferència d'Otawa estengué una xarxa múltiple que indica la intensificació de la política imperial, establint entre la metròpolis i els dominis i les colònies una relació comercial i un intercanvi de productes basats en reciprocitats afavoridores.

L'Imperi anglès començà de convertir-se en un món a part, independent i fins hostil en relació a la resta del planeta. França, que es va veure amenaçada per aquella organització, va respondre amb l'inici d'una política anàloga.

Aquesta política de França ha de tenir dues etapes. La primera, formar el que podríem anomenar grups colonials, i la segona culminarà en la unió d'aquests nuclis amb la metròpolis per mitjà d'una legislació política i econòmica equivalent, gairebé, a la unificació.

Els dos nuclis principals de les possessions franceses són el de la Indoxina i el de l'Africa.

La Indoxina més o menys francesa és formada per una colònia, un imperi i dos regnes: quatre Estats d'antiga història, acollats l'un a l'altre per la immediació que els obliga a constituir una unitat geogràfica.

Pel mateix motiu, sembla factible una coordinació dels territoris africans on senyoreja la bandera tricolor, encara que siguin tan diverses les condicions de civilitat i la riquesa que uns i altres han aconseguit.

L'Algèria, que l'any 1830 era un Estat caòtic i tancat a la civilització europea, és avui una regió de França amb tres departaments utillats per a un augment de riquesa i de població i amb una capital que fa puntes a Lió, Marsella, Bordeus i Tolosa quant al nombre d'habitants i les ultrapassa per la bellesa de la situació i per l'esplendidesa dels barris que es formen.

La Tunísia, on encara són observats els formalismes del protectorat, intensifica la seva modernització esdevinguda fàcil per l'ombra d'Estat que ja tenia.

Una cosa semblant ocorre al Marroc, promesa colossal on surten les ciutats noves i les comunicacions perfectes com per art màgica.

Molt endarrerides, van desensunyant-se l'A. O. F. i l'A. E. F., les Afriques franceses de color, on la multiplicitat de les primeres matèries i dels productes forestals compensa els mals de cap de sembrar-hi la civilització i de preparar-hi la humanització de la vida.

Aquestes cinc Afriques franceses poden formar una unitat estreta per l'establiment dels mitjans de comunicació interior i línies aèries regulars, ferrocarril transsaharià i pistes automobilístiques. A tal objectiu van adreçades les reunions i conferències dels elements directius dels cinc trossos de l'Africa francesa que resulten una imitació de la Conferència d'Ottawa.

Com que la necessitat sempre acaba per trobar el seu mitjà d'expressió, és de suposar que les autoritats de l'Africa francesa empendran el camí dreturer de la unificació per a realitzar en comú aquells treballs que no podria empendre cap dels cinc organismes pel seu compte propi.

Llavors, aquest nucli de la França africana, igualment que el de la França indoxinesa, podrà establir una estreta collaboració amb la França europea que l'ha pres en la seva mà aciençada i la modifica segons les seves conveniències de metròpolis.

Madagascar, les Antilles i altres elements dispersos de la França colonial no tenen problema d'unificació amb les conveniències de la metròpolis, perquè en depenen directament i no poden oposar-hi obstacles tradicionals o forces irreductibles.

Aquesta unificació de l'Imperi francès implica la creació dels instruments que han de servir de conducte o de camí en el vaivé de la vitalitat i de la riquesa comunes. Un d'aquests instruments de relació de França amb les seves colònies ens interessa a nosaltres, perquè pot operar l'enriquiment dels nostres germans de raça rossellonesos.

L'Africa del Nord té la seva porta d'entrada a França a Port-Vendres, com la Indoxina la té a Marsella i l'Africa Equatorial a Bordeus. Fins ara la major part del tràfic de l'Africa del Nord ha confluït al port de Marsella per la força d'atracció de la gran ciutat, que no havia de contrarestar improvisadament una vila petita com Port-Vendres.

Però, així com Marsella és apellada amb justícia «la porta de l'Orient», perquè el seu port és el camí avinent per a tot el tràfic de França amb les seves colònies de més enllà del Canal de Suez, ja resulta un viarany incòmode per als productes i els viatgers que van i vénen de l'Algeria.

El port de Marsella està patint d'un excés de tràfic i els seus elements i organismes resten congestionats per l'acumulament de persones i coses relacionades amb les colònies de l'Asia i de l'Africa.

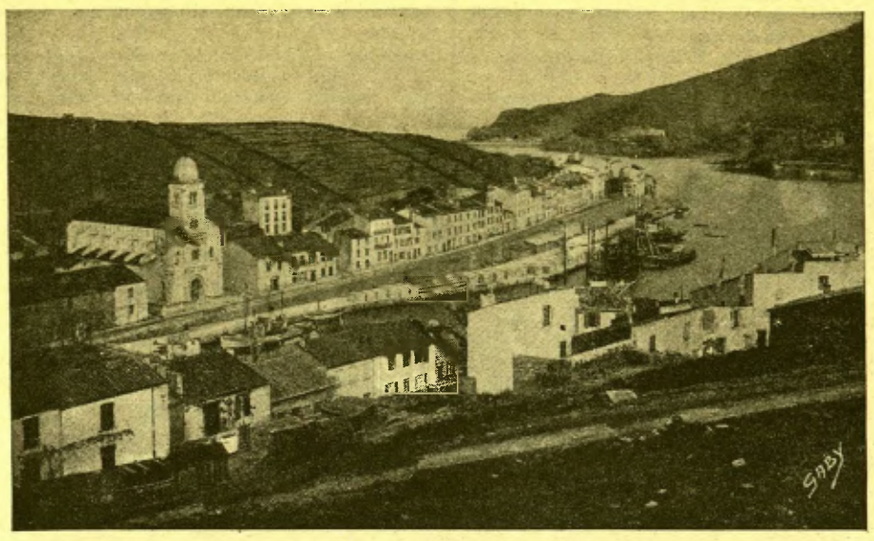

L'entrada del port de Port-Vendres

Hom ha procurat sortir del pas com ha pogut, establint el port dels hidros a l'estany de Berre, relativament lluny de la ciutat, fins eixamplar el port amb la unió dels molls exteriors i el susdit estany per mitjà del túnel del Rove.

Si demà fos realitzat el projecte de cobrir el Port Vell — dit tot passant constituiria un disbarat artístic i històric —, encara augmentarien els inconvenients de la saturació del port de Marsella.

El remei, l'únic remei eficaç, és la modernització i l'eixamplament del magnífic port natural de Port-Vendres, la vila catalana que a poca distància de l'actual frontera franco-espanyola fresseja i malda per a bastir els fonaments del seu esplèndid avenir.

Port-Vendres constituiria el port suplementari de la França colonial més prestigiosa que és l'Algèria, com ja és la portalada del camí més curt.

Una ullada als mapes de França i de l'Algèria evidencia que el camí dreturer de París a Alger passa per Port-Vendres. I no cal dir si suposem que, en lloc d'Alger, el desembarc és fet a Oran, com ocorrerà el dia que sigui una realitat la construcció del Transsaharià, puix l'acord definitiu estatueix que Oran sigui el cap de línia.

De les tres companyies franceses de navegació que fan el servei de l'Algèria, una, la Compagnie de Navigation Mixte, ja té muntada la línia de Port-Vendres, encara que manté la de Marsella-Alger i la de Marsella-Philippeville.

Però el viatge Port-Vendres és dut a terme en 22 hores, quan el de Marsella-Alger i el de Marsella-Philippeville en demanen 27. Les distàncies en línia recta són de 659 quilòmetres de Port-Vendres a Alger i de 800 de Marsella a la mateixa ciutat africana. Cinc hores d'estalvi en un viatge d'un dia es moltíssim i evidencia els avantatges que Port-Vendres ofereix com punt de pas als viatgers i als productes que van i vénen de França a l'Algèria.

Port-Vendres, com el seu nom indica, és un port de llarga història i una fotografia qualsevulla indica la bellesa i la seguretat del refugi.

Més que un port mediterrani, semblaria un fiord escandinau si la blavor del cel, la verdor de l'aigua i els esclats del sol no foragitessin de seguida la confusió.

Dels fiords en té l'estretor i la profunditat i aquella quietud de l'aigua assegurada per la giragonsa de la clivella. Però resta un port mediterrani no solament per la claredat de la llum, sinó per l'harmonia de les formes que prenen les costes altes, els castellets que les coronen, les cases que s'afileren arran de l'aigua i les vinyes que posen pertot arreu llur marc d'ufana.

Al fons, el port rossellonès pren la forma d'un canal de Venècia o de Grado, i els vaixells grans donen la impressió d'ésser desproporcionats. Sembla que el seu lloc no és vora l'estació que tanca tota l'amplada del port, sinó al llarg de les vores espadades per on arriben els trens que permeten als passatgers anar de seguida del vagó a la motonau.

Si les dues vores del fiord o calanca fossin arranjades convenientment, Port-Vendres podria admetre molts vaixells de tota classe de tonatge i la major part dels productes d'intercanvi algero-francès passarien per aquella vila catalana.

L'any 1925 fou construït el gran hotel de la Companyia del Midi i foren pressupostats 4.205,000 francs per a l'eixamplament i perfecció del port rossellonès. La vila de Port-Vendres, que no té sinó 3,000 habitants, s'encarregà de les dues terceres parts del pagament.

Això demostra l'esperit d'empresa de la població i el concepte clar que té de la significació i de la importància del seu port.

Malgrat aquest sacrifici, l'antiga calanca dedicada a Venus pels navegants llatins que hi trobaren repòs i divertiment, resta desproporcionada als seus destins de lloc regulador del tràfic algero-francès.

Per això les entitats rosselloneses, aprofitant l'ocasió de les reunions i conferències nordafricanes, han fet sentir llur veu per a demanar que Port-Vendres no sigui oblidat, sinó que rebi de l'Estat aquella cura i aquell desenvolupament que el faran jugar un paper importantíssim en les relacions de França amb els seus departaments de l'Africa.

Nosaltres assistim a les gestions amb esperit de catalans i desitgem que els nostres germans de l'altra banda del Pireneu aconsegueixin tenir el port que demanen, ells i les necessitats de França.

MIQUEL CAPDEVILA

NUVIS! EPMASE
Exposició Pallarols

Mirant a fora

El Versailles de Venezuela

*A seixanta quilòmetres de Caracas hi ha Maracay. El president traspassat hi installà la seva residència oficial. Un veritable Versailles concebut per una mentalitat americana. Palaus sumptuosos, casernes d'*élite*, jardins esplèndids, jocs d'aigua lluminosa i fins un Trianon anomenat «el Club», lloc intim on el general Gómez venia al capvespre, després de la tasca quotidiana, a reunir-se amb la seva innombrable prole, de fills i néts, la dotzeneta de favorites de torn i algun que altre ministre bonatxàs, mentre una orquestra de* joropos *endolcia l'ambient.*

Gómez el Patriarca

El general era un valent de veritat. Els seus fills més recents eren tan petitons que podien jugar a saltar i parar entremig de les seves altes botes amb els seus mateixos néts. Les mares de tota aquesta mainada fruïen o havien fruït de les assiduïtats del dictador, però indefectiblement fruïen sempre de la seva protecció vitalicia.

Un cop li preguntaren:

—Es veritat, general, que heu tingut més de cent fills?

—Exageracions!—replicà Gómez—. De reconeguts, uns seixanta.

Aquest patriarcat, tan al marge de les lleis del matrimoni, tenia força alarmats una bona dotzena de bisbes, els quals consideraven nociu el mal exemple dels costums presidencials i temien que es produïssin imitacions entre la bona societat venezolana. Un dia un representant del clergat del país s'atreví a insinuar al general la situació poc legal en què privadament es trobava davant la seva nombrosa família d'esposes i de fills. Gómez, enèrgic, contestà amb lògica simplista, però aclaparadora:

—Si esposo una de les meves dones i legitimo els seus fills, produiré moralment un dany i una traïció a totes les altres i als corresponents fills. Acato, doncs la voluntat de la majoria.

I no es maridà amb cap.

Quant als bisbes que volgueren llançar des de les trones una desaprovació de la vida íntima del general, foren, segons sembla, acompanyats si us plau per força a la frontera. El gran prolífic pogué continuar la seva poligàmia bíblica tranquillament, sense més indiscrecions.

Un cap d'Estat que desarma

Gómez gaudia, per tant, d'una aurèola extensa de galantejador impenitent. A tot Amèrica se'l coneixia com un gran conquistador de les dames.

Un cop, en aquests darrers anys, una dama de l'alta societat ianqui, d'aquestes que a força de llegir novelles truculentes acaben per fatigar-se de la vida normal que les envolta, entretenia l'esplín amb un viatge per Sudamèrica i arribà a Caracay.

Cercadora d'aquell picant de l'aventura i de les emocions fortes, assolí fer-se recomanar per ésser rebuda pel general Juan Vicente Gómez.

Aquest, que ja havia entrat en la setantena, la rebé amb els honors deguts a tota dama ben pareguda. Es a dir, no escassejà les atencions, les fineses i els mots afalagadors, i quan la dama cregué arribat el moment de sofrir l'inevitable atac a fons del general, que segons la seva imaginació excitada havia previst, Gómez l'acompanyà a la porta i l'acomiadà respectuosament.

En sortir de la cambra del general, la decebuda dama no ocultà la seva desillusió davant el cap de protocol del president, el qual, tot inclinant-se cerimoniosament, li contestà:

—La senyora no deu oblidar que el senyor president és potser l'únic cap d'Estat que veritablement ha desarmat.

Antologia

«El feixisme rebutja el pacifisme que neix d'un renunciament a la lluita i d'una covardia davant el sacrifici. Només la guerra porta al màximum de tensió totes les energies humanes i marca amb un segell de noblesa els pobles que tenen el coratge d'afrontar-la» (Mussolini, 1922).

«La violència no és immoral» (Mussolini, 1922).

«Estimeu el fusell, honreu la metralladora, i en aquesta sèrie de sentiments no oblideu el punyal» (Mussolini, 1930).

«Des del punt de vista filosòfic i espiritual, no crec en la pau perpètua. El sentiment de la pau té alguna cosa de depriment. No estimula les qualitats fonamentals de l'home» (Mussolini, 1934).

Totes les notes que avui publiquem en aquesta secció havien estat suprimides per la censura, la qual, com es veu, s'atrevia amb Mussolini i tot.

GUTENBERG, S. A.
Fàbrica de maquinària per a les Arts Gràfiques
Nàpols, 215 - Telèfon 55723
BARCELONA

L'ACTUALITAT INTERNACIONAL

La Conferència Naval

El dia 6 del corrent, a Londres, ha reprès les seves tasques la Conferència Naval. Començades el passat desembre, foren suspeses per les vacances nadalenques.

Aquesta Conferència Naval, com totes les internacionals d'una certa importància, fou precedida d'una altra, en 1934, de preparatòria, però sembla que no reeixí a preparar res, ni tècnicament, ni políticament. D'altra banda, sembla ésser aquesta la sort de les Conferències preparatòries. Recordem el cas de l'anterior a la Conferència del Desarmament, que treballà sis anys per a elaborar un projecte que fou rebutjat per la gran assemblea internacional ja el primer dia de la seva sessió solemne, que tingué lloc a Ginebra en 1932, sota els pitjors averanys.

Stanley Baldwin (el segon de l'esquerra) inaugura la Conferència Naval

La Conferència Naval de Londres, en la qual participen només cinc grans nacions: Estats Units, Anglaterra, França, Itàlia i Japó, té la comesa d'estipular nous acords sobre armaments navals en substitució dels compresos en el pacte de Washington de 1931, que caduca l'hivern que ve.

El pacte de Washington no fou fàcil de concloure, i només l'amenaça de Harding, que havia convocat la Conferència en qualitat de president dels Estats Units, de començar una àmplia política d'armaments navals, féu efecte sobre els Estats reunits a Washington i els decidí a acceptar una base-límit.

En aquell moment, estaven buides les caixes de les nacions que havien pres part en la guerra, i una cursa dels armaments navals esverava tots els governs. Harding especulà sobre aquesta circumstància i es sortí amb la seva.

Però a Washington — i recordem haver-ho remarcat al seu temps — es cometeren dos errors, que no podien mancar de tenir conseqüències desagradables. El primer fou de reconèixer al Japó una sobrepotencialitat marítima, que s'hauria hagut de considerar, si no desproporcionada a les forces reals del país, almenys perillosa, ja que des d'aleshores no es podien ignorar les mires expansionistes del govern de Tòquio. L'altre error fou d'admetre la paritat absoluta entre França i Itàlia, creant un precedent que avui és hàbilment explotat, en interès propi, pel Japó.

Per a ésser precisos, direm que les proporcions establertes a Washington foren: Estats Units i Anglaterra, 100; Japó, 65; França i Itàlia, 35. La qüestió de la paritat naval entre França i Anglaterra fou un dels motius que allargassà la desavinença franco-italiana, no resolta fins el 7 de gener de 1934 amb els acords Laval-Mussolini.

* * *

La Conferència de Londres, com la de Washington, ha d'establir el tonatge global i per categories dels Estats que hi participen, pel que fa a la marina de guerra.

La delegació japonesa ha posat immediatament sobre la taula la qüestió de la paritat i de la limitació.

La paritat és entesa pel govern de Tòquio amb referència als Estats Units i Anglaterra, desinteressant-se de les altres dues, que si tenen raons d'interessos amb la Gran Bretanya pel Mediterrani i pel Continent Negre, no en tenen, almenys d'importants, per l'Asia.

Cal convenir que els japonesos juguen amb astúcia sostenint una tesi sobre la qual han insistit els anglo-saxons: la limitació. Però, ben entès, una limitació que els assegura el mateix nivell que els nordamericans i els anglesos.

Amb bona fe tot podria arreglar-se; però en les negociacions amb els japonesos aquest és un element d'una importància molt relativa.

La impertorbada expansió nipona a Xina no és vista de bon grat pels americans, als quals, com als anglesos, no agrada que les coses vagin massa lluny, com hi anirien fàcilment si els japonesos aconseguissin la paritat de la qual fan qüestió prèvia per a adherir-se al nou pacte naval.

Aquesta actitud japonesa havia deturat els treballs de la Conferència, per bé que França i Itàlia — que a Londres segueixen la mateixa línia — van provar tots els mitjans conciliatoris, fins al punt de proposar un projecte d'acord temporal, basat en la comunicació anual dels programes de construcció naval de cada u. Aquest acord serà denunciable per un dels cinc Estats sis mesos abans. Però els delegats japonesos han estat inflexibles: o limitació i paritat, o retirada de la Conferència.

Els darrers dies de la setmana passada foren d'emoció. Norman Davis, representant dels Estats Units, adonant-se clarament del perill d'un fracàs, l'evità obtenint la suspensió de les sessions. L'obra del nordamericà, però, no s'ha aturat aquí. Ha persuadit Eden de l'oportunitat de prosseguir la Conferència encara que el Japó se'n retirés, i arribar a un acord entre les altres nacions. Sembla i tot que s'ha llançat la idea, en cas de retirada de la delegació japonesa, que Alemanya i la U. R. S. S. hi prenguessin part.

* * *

Algú ha dit que tot sovint l'energia produeix més efecte sobre els orientals que no pas la diplomàcia estil occidental. El fet és que l'actitud decidida de la Conferència ha causat profunda impressió a Tòquio i s'ha cregut oportú canviar de tàctica.

La possibilitat de veure el govern de Moscú cridat a participar en els treballs de Londres, probablement, ha pesat molt sobre Tòquio. I el cert és que els delegats japonesos han rebut ordres de no moure's, les quals, encara que amb moltes reserves, no canvien res en el fons. En efecte, els japonesos asseguren que estan resolts a fer tots els esforços per a l'èxit de la Conferència, però no transigeixen en la qüestió de la paritat. Si llur tesi no és acceptada per les altres delegacions i la japonesa s'ha de retirar, el govern de Tòquio estaria disposat a deixar-hi uns observadors que l'informin de les qüestions tractades.

Fet i fet, doncs, els japonesos segueixen prenent-hi part, però sense canviar d'opinió sobre la paritat, que és volguda irrevocablement pels ambients militars nipons i que és precisament l'escull amb el qual topa un acord entre els cinc.

Als anglesos els sembla que aquesta mitja rectificació dels japonesos pot ésser el principi de noves negociacions; però ens fa tot l'efecte que no justifica pas un excessiu optimisme.

* * *

En el moment d'escriure aquestes ratlles, no tenim detalls de les discussions, ajornades a data no fixada. Sigui com sigui, no es pot predir el fracàs de la Conferència, car sembla que a un acord — encara que sigui per un temps molt limitat, segons el pla francès — s'hi podrà arribar. El que no sembla probable és que els japonesos s'hi adhereixin.

No seran certament les limitacions, malgrat els bons propòsits dels Estats Units i d'Anglaterra, el que tindrà alguna probabilitat d'èxit, sinó alguna cosa més que les proporcions establertes pel pacte de Washington.

Donada aquesta probabilitat, el Japó es sortirà de l'entesa dels cinc? I aleshores, lliure de compromisos, intensificarà les seves construccions navals a fi d'assolir la mateixa potencialitat de les altres dues nacions la paritat amb les quals invoca?

Pel que pot saber-se, les seves condicions econòmiques no són gaire favorables al desenrotllament d'un programa així. Admès això, per què insisteixen sobre una paritat que no podran aconseguir? O bé: per què els Estats Units i Anglaterra no li concedeixen la paritat *en principi*, sabent que pràcticament no la poden realitzar? Però cal tenir present que els japonesos demanen la paritat dintre la limitació. I aquí s'escau tota la desavinença.

Es pot preveure que, amb tota probabilitat, els japonesos tenen perduda la partida dintre de la Conferència.

En poques reunions internacionals la situació ha estat tan neta com en aquesta. El Japó ha fet conèixer el seu punt de vista força temps ha; els altres Estats s'hi han mostrat sempre contraris. La conseqüència — salvant imprevistos — serà un acord entre les altres quatre nacions.

En canvi, són impossibles de preveure els desenrotllaments diplomàtics creats per una nova situació.

TIGGIS

Canòdrom Guinardó
CURSES DE LLEBRERS
tots els dissabtes a la tarda,
diumenges i festius matí i tarda
Grans curses de llebrers

LLORENS
RAMBLA DE LES FLORS-30
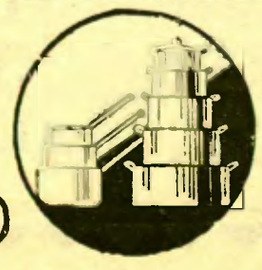

EL CINEMA

L'ACTUALITAT CINEMATOGRAFICA

Dues pel·lícules

BOSAMBO

Nina Mae McKinney. La recordeu en *Alleluia*? Quin rol més formidable! No l'havíem tornada a veure, d'ençà d'aleshores, fins ara en *Bosambo,* on juga el rol de protagonista femení. En el paper de la muller del gran guerrer Bosambo, fa una creació de trets fortament acusats. I canta, amb aquella veu malenconiosa que tan bé recordem. Canta cançons d'una pregona expressivitat.

Al costat d'ella, el gran actor Paul Robeson fa un paperàs formidable. Bosambo és un guerrer temible i astut que ha comprès els avantatges d'associar-se a la política de dominació anglesa i que aconsegueix així veure realitzada la seva ambició d'ésser coronat rei de les tribus del seu país, perdut en el cor del Continent Negre.

Afegiu a aquests dos valors l'actualitat del tema, actualitat no volguda pels realitzadors—puix que el film és molt anterior al conflicte etíop—, i us sentireu segurament atret per veure aquest film en el qual el documental i l'anecdòtic estan dosificats amb traça.

Es un film de Zoltan Korda, extret de la célebre narració d'Edgar Wallace *Sanders of the Rivers*. El film té l'avantatge d'estar disposat en progressió ascendent. Concedim que en començar l'acció sembla vacillar i conèixer estancaments prolongats, però quan arrenca, aleshores el moviment és continu i ben ritmat.

I no oblideu tampoc que la veu de Paul Robeson és possiblement la més fonogènica que s'exposa davant del micròfon.

Es un film produït per Alexander Korda. Repetint el que dèiem la setmana passada, el nom de Korda és una garantia. *Bosambo,* confirmant aquesta bona opinió, és una pellícula gens corrent.

Paul Robeson

CRIM I CÀSTIG

Bé. Avui podem parlar-vos d'un altre film de gran categoria. L'hem descobert en el curs de les nostres recerques per les sales de prova de les cases que ens fan l'honor d'estimar la nostra cooperació en la valoració dels bons films.

Es tracta de la versió que Sternberg ha fet de *Crim i càstig*. Amb Peter Lorre de protagonista.

L'acoblament d'aquests tres noms, Dostoievski, Sternberg i Peter Lorre, ja us ha de suggerir bones esperances. Ens podeu creure si us diem que no quedareu defraudats.

Un Sternberg autèntic. Un film en el qual el gran director treballa sobre un *scenario* formidable. Damunt d'un guió que és una obra mestra de pensament cinematogràfic, Sternberg ha fet un treball que recorda aquell art concentrat, ombrívol, intens, que caracteritza les seves maneres més personals.

Diríeu que la pertorbació que a partir de *Fatalitat* (*L'Angel Blau* i *Marroc* els trobem esplèndids) significa per a l'art de Sternberg la presència de Marlene Dietrich actuant en el sentit de la *vedette,* ha cessat en aquesta pellícula, crua, però amarada d'aquella comprensió pietosa que feia l'èxit d'*El món contra ella* i *Els molls de Nova York*.

Peter Lorre, el gran actor alemany que tan profundament ens impressionà en el rol de vampir de Dusseldorff en *M* de Fritz Lang, ha trobat en el paper de Raskolnikoff una tasca a la talla del seu gran talent dramàtic.

Nina Mae McKinney

Us parlarem d'aquest film amb l'extensió que mereix en temps més oportú, és a dir, en vistes a l'estrena.

JOSEP PALAU

Films estrenats

URQUINAONA. — Tot el que el cinema americà corrent té d'àgil i variat, de divertit, el cinema alemany corrent ho té de feixuc i monòton, d'ensopit. Els films americans corrents són fets en sèrie. No són l'obra d'un home sol, sinó el fruit d'un treball collectiu. I aquest treball d'equip, que es revela francament inhàbil quan d'editar obres psicològiques es tracta, dóna uns resultats meravellosos quan es tracta de rodar films com els que comentem, films d'acció, simples narracions esporgades de complicacions psicològiques. Aquests films fabricats a la cadena, que no volen sinó divertir, tenen aquella precisió miraculosa que només posseeixen les grans obres. I ens distreuen més, molt més, que manta superproducció, tan pretensiosa com avorrida.

El cinema alemany corrent, per contra, exhibeix impúdicament una manca absoluta de finor i de sensibilitat, de tacte i de mesura. Es grosser i exagerat. I no té ni un bri de flexibilitat. Té una rigidesa sinistra i casernària. Tot és encarcarat, en aquest cinema. Els temes, la realització, la presentació, les situacions, els personatges i fins i tot els sentiments.

La mareta és un film alemany corrent amb tots els ets i uts. Es una barreja fúnebre de fulletó innocent i convencional i de còmic apallassat. Es una obra antiquada. Realitzada amb una tècnica de cinc anys enrera, i pobrament presentada. Es una pellícula antipàtica. Profundament antipàtica. Antipatia contra la qual lluita inútilment el rostre lluminós i simpaticíssim de Franciska Gaal.

FANTASIO. — *El bitllet de mil* és un film rodat a benefici d'una obra de caritat. Tots els artistes del cinema francès oferiren generosament la seva collaboració. I el repartiment està compost d'actors i actrius de primer ordre: Baroux, Armand Bernard, Cordy, Duvallès, Milton, Modot, Gaby Morlay, Constant Rémy, Françoise Rosay, Renée Saint-Cyr, Signoret, Jean Worms, Alcover, Aquipastan, Belières, Lyne Clevers, Dauphin, Dorville, Edmonde Guy, Rousell, etcètera.

Com en *Si jo tingués un milió,* una anècdota — la peregrinació d'un bitllet de mil a través de diverses mans — encadena una sèrie de *sketches*. L'escena de la dona que fingeix tirar-se al Sena per a entendrir els homes que passen i treure'ls alguns bitllets, magistralment jugada per Gaby Morlay; la paròdia d'una escena amorosa interpretada en un *studio*; i les intervencions de Baroux, més irresistible que mai, són les úniques coses divertides d'aquest film. Tota la resta és grisa i sense interès. Gens fi, absurd, i sense una engruna de veritable còmic cinematogràfic.

S. GASCH

PANORAMA

Wells i Charlot

Wells ha estat a Hollywood i Charlie Chaplin ha donat un sopar en honor seu.

Cecil B. De Mille preguntà al novellista què pensava de l'amfitrió.

—El planyo — respongué Wells —. Charplin és l'únic home per al qual Charlot no existeix.

Notícies curtes

El 10 de novembre de 1910, Lionel Barrymore va debutar al cinema, sota la direcció de D. W. Griffith, en un film de Mary Pickford: *El capell de Nova York*. La M. G. M., per a festejar aquestes noces d'argent, ha estipulat un nou contracte de llarga durada.

—A Turquia ha estat prohibit el film alemany *La Batalla de Tannenberg*.

—Francis Carco ha escrit *La Femme traquée* directament per a la pantalla.

—Marc Allegret realitza el film *Sota els ulls d'Occident,* tret d'una novella de Conrad.

—Paul Muni roda *La Bona Terra,* tret d'una novella de Pearl S. Buck.

—Després d'*Els Temps moderns,* es diu que Chaplin rodarà una «producció número 6».

—Fedor Ozep dirigirà la presa de vistes de *La Dame de Pique,* tret de la coneguda novella de Puixkin, el centenari del qual s'escau aquest any.

UNA VEU DISCORDANT

Parlem d'«El Somni»

Fa cosa d'un mes, vaig ésser amablement invitat a la prova privada d'*El Somni d'una Nit d'Estiu,* film de Max Reinhardt sobre un *scenario* de William Shakespeare, amb música de Jakob Ludwig Felix Mendelssohn arranjada per Erich Wolfgang Korngold. No vaig compartir ni un moment l'entusiasme de diversos companys allí presents — entre ells el meu veí de pàgina, l'amic Palau —, i vaig exterioritzar, sense reserves, la meva opinió.

De totes maneres, atès que es tractava d'una realització respectuosa amb Shakespeare, que ha costat dos milions de dòlars i que no és allò que les cases en diuen un film comercial, m'he estat d'exposar públicament el que pensava d'aqueixa gran *machine*.

Pocs dies després, *El Somni* era estrenat a París, i em trobava que els punts de vista d'uns quants crítics independents coincidien amb els que jo havia formulat aquella nit.

Ara que el film ja porta algunes setmanes de projecció, no em sabria perdonar si no els publicava, per a satisfacció pròpia i d'alguns amics del mateix parer, d'una banda, i, d'altra banda, per a seguir la tradició d'independència d'aquest setmanari.

* * *

Max Reinhardt, jueu austríac, emperador de l'escena berlinesa fins que Hitler l'expulsà, es diu Goldmann, i, efectivament, sempre ha costat caríssim als seus comanditaris. Això no ha estat pas obstacle perquè ben sovint el resultat de les seves realitzacions fos mediocre, malgrat el devessall de tramoia, de projectors, d'arbres de debò, de trucs i de maquinària.

«El somni de la meva vida era muntar una obra sense que res través la meva imaginació; aquest somni acaba de realitzar-se», ha dit Reinhardt referint-se a *El Somni d'una Nit d'Estiu*. Però no s'ha adonat que els immensos recursos del cinema no podien afegir res a la imaginació d'un poeta, i, en canvi, la de Max Reinhardt només és la imaginació d'un tramoista per a comèdies de màgia o pantomimes dels Onoffri.

Shakespeare, en el pati d'un hostal d'Anglaterra, posava un rètol que deia «Això és un bosc»; les fades, les ondines, les sílfides, els gnoms i els follets eren uns disfressots de bona fe; els mitjans tècnics eren pobres i matussers. Però aquell públic de senyors i de criats que a penes sabien, uns i altres, llegir més que la Bíblia, ja en tenia prou.

Aquest és el miracle de Shakespeare — com d'altra banda, de tots els poetes —, crear amb paraules. L'espectador, o el lector, fa sense cap violència i pel preu d'una entrada o d'una edició econòmica, l'esforç d'imaginació que la Warner ha demanat a Max Reinhardt i que li ha costat dos milions de dòlars.

L'error fonamental s'escau en el fet que la fotografia i el cinema tenen massa concreció, massa precisió, per a traduir els éssers sobrenaturals, les fantasies del somni d'un poeta. En materialitzar les criatures de la imaginació, fallen lamentablement. Els tuls sembrats de lluentons, les rampes de boira per on pugen les fades, els *flous,* la cellofana, els fils invisibles, les sobreimpressions i tots els trucs de tramoia i de fotografia encara són massa feixugament materials, encara donen massa precisió a l'irreal.

El verb de Shakespeare té un «potencial poètic» que no necessita, sinó que li fan nosa, totes les materialitzacions a base de llauna, cartó estovat, ocells de corda, boscos estil Böcklin, vels a la Loie Fuller i coreografies de Bronislava Nijinska. Els versos de Shakespeare queden ofegats sota l'allau de trucs escènics i fotogràfics. Si la part lírica hagués estat íntegrament enregistrada en el film, els espectadors que saben l'anglès podrien escoltar amb els ulls clucs.

Falena, Flor de Pèsol, Gra de Mostassa i Teranyina a punt d'anar al ball infantil del Dijous Gras

Però el cinema no s'ha fet per a servir uns quants fragments de bona declamació.

I la part que no és lírica, és terriblement allargassada. El quid pro quo entre Demetri i Lisandre i Helena i Hèrmia, Reinhardt està més estonat que Shakespeare per a explicar-lo. I no parlem de la farsa final al palau del duc de Tebes, que, malgrat alguns bons *gags,* és de l'humor més ensopit que mai s'hagi vist al cinema.

Titània (Anita Louise) i Oberon (Victor Jory)

I tot plegat, teatre fotografiat, terriblement teatre. Max Reinhardt no té absolutament gens la visió cinematogràfica. La disposició de les escenes i dels personatges, la presa de vistes, són sempre en un sol pla, el que té al davant l'espectador del pati de butaques. Ni tampoc és cinematogràfic el ritme del film, llarg, mortalment enutjós, que dura més de dues hores sense grans compensacions d'aquesta llargada. Max Reinhardt només ha sabut veure en el cinema la major facilitat de trucs que l'habilitat de maquinistes i fotògrafs permet.

Aquest ensopiment està entremesclat de caigudes en el mal gust i la trivialitat: aquells gnoms músics que semblen caricatures de Joan March i aquells mefistofèlics minyons que recorden André Gide; les escenes d'aquests *boys* rats penats i de les fades, finals de revista de gran espectacle; aquelles criatures, a punt d'anar al ball infantil del Dijous Gras; tot d'éssers sobrenaturals copiats dels *dessus de pendule* i de la bibeloteria que eren de moda trenta anys enrera.

I sobretot — deixant de banda aquell enravenat Oberon, francament dolent —, no és possible de transigir amb aquell Puck, marrec que reeixiria a meravella els papers de trinxeraire americà mastegant *chewing-gum,* però que no té res a veure amb l'esperit alat i entremalliat del Puck shakespearià; criatura intolerable, de mímica ridículament forçada i que quan vol riure renilla d'una manera que crispa i reclama una surra fins a deixar-lo estabornit.

Hi ha en el film, cal dir-ho, alguns bells moments, però tan curtíssims que la impressió dominant és d'un avorriment mortal. Hi ha, sobretot, James Cagney, un dels més grans actors de cinema, que fa passar una bella estona en el seu difícil paper de Bottom. De totes maneres, ens l'estimem més fent de cap calent en un film de *gangsters*.

Fet i fet, ens estimem més els films de lladres i serenos. No parlem ja d'*Alleluia, Furs humans, El Poder i la Glòria, Berkeley Square,* o *L'Opéra de Quat'Sous,* per a citar modalitats ben diverses de cinema. I no parlem tampoc dels films de Walt Disney, els únics que serien capaços de transposar plàsticament tota la poesia i la faderia (vull dir *féerie*) de la natura imaginada pel somni d'un poeta.

JUST CABOT

El que només es veu al cinema

Si un personatge surt plovent torrencialment, és segur que trobarà en aquest moment just un taxi lliure.

Un cotxe pot recórrer cinc o sis-cents quilòmetres sense tenir mai necessitat de deturar-se en una estació de servei a fer benzina.

Es evident que tothom sap conduir, des de la minyona a la gran *vedette,* passant pel noi de l'ascensor i el policia.

Els motors són unes meravelles. Per fred que faci, s'engeguen al primer cop de *démarreur*.

El telèfon, aquest «flagell» de la vida moderna, que hi ha dies que ens embogeix de ràbia, sempre funciona d'allò més bé. Basta despenjar el receptor, sense consultar la guia, per a tenir immediatament la persona desitjada a l'altre cap de fil. Mai cap fals número, mai «comunica». Igualment la T. S. F. dóna sempre el programa que es vol sentir, sense paràsits.

Quan l'heroïna es desperta, qualsevol que sigui el seu pentinat, ni un rínxol escabellat. I si està abandonada en una illa deserta o condemnada als pitjors treballs, conserva sempre unes mans perfectament cuidades i unes ungles ben envernissades.

La pluja és sempre tempestuosa i violenta. Sempre xàfecs que us deixen xop com una esponja en menys de temps que cal per a escriure-ho. Es veritat que els vestits s'eixuguen molt de pressa. Al cap de tres minuts, el vestit més moll és tan impecable com acabat de planxar.

Tots els artistes escriuen sempre llegiblement, almenys si hem de jutjar per les mostres que de vegades ens en serveixen a la pantalla.

(D'A. P. en *Ric et Rac.*)

NUVIS! EPMASE
EXPOSICIO PALLAROLS

EL TEATRE

AL NOVETATS

"El Blau del Cel", de Chlumberg

Fa cosa d'uns cinc anys — exactament, el 4 de desembre de 1930 — que el nostre company Joan Tomàs, des d'aquest mateix lloc de MIRADOR, ens donava a conèixer, ensems que l'autor teatral Hans Chlumberg, la seva desgraciada mort. Fou el mateix Joan Tomàs qui ens portà aquest *Blau del Cel* que, en la traducció de Joan Alavedra, fou estrenat divendres passat a la nit per la companyia Martori al teatre Novetats.

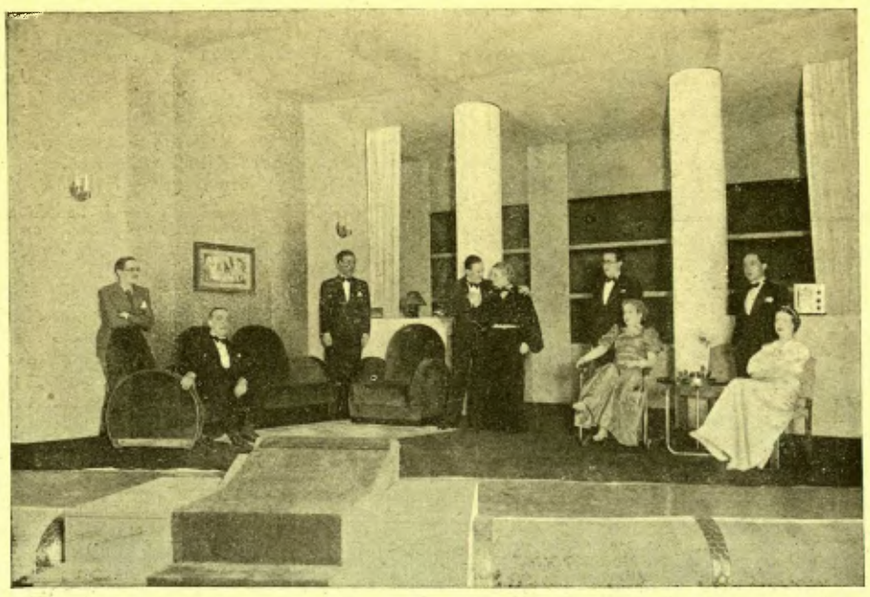

«El Blau del Cel» a Novetats

Sense ésser res de l'altre món i amb tota la seva absurditat, tot el seu convencionalisme i la gratuïtat completa del seu desenvolupament i el seu desenllaç, aquesta obra del malaguanyat comediògraf que — exactament igual que els solts de propaganda — no sabríem pas on classificar, si no ens ha satisfet d'una manera rotunda, si no ens ha meravellat, si no ens ha embadalit, ens ha distret, ens ha divertit i ens ha fet passar l'etsona agradablement

Hi ha en *El Blau del Cel* una gràcia, una agudesa i una lleugeresa d'ideació i de pensament que venç totes les reserves que hom pugui fer a la manera illògica i arbitrària amb què hi és tractat allò que és el fonament de tota la seva acció, o sigui l'absoluta i impossible confusió per part dels seus personatges principals entre la farsa que s'encarreguen de representar i llur vida real que ens hi vol ésser presentada i que és el *deus ex machina* de tota la peripècia.

Si l'autor s'hagués preocupat una mica d'aquesta lògica que trobem a faltar-li, evidentment, no hi hauria hagut espectacle o, en tot cas, hauria estat molt diferent d'aquest del *Blau del Cel* que fou en definitiva. Aquesta despreocupació, però, li va servir per a poder presentar per millèsima vegada i amb uns accessoris la novetat dels quals és innegable, l'etern tema del conflicte, els neguits, les defallences, els dubtes d'una dona a punt de deixar-se caure en l'adulteri i, finalment, la reacció que la retorna al bon camí.

Això que, ben mirat, és ben poca cosa i no pas d'una extremada originalitat, Chlumberg, com diem, tingué el gran encert de collocar-ho, mal fos violentant la raó, dins un marc i voltat d'uns elements d'una gran aptitud a excitar la curiositat i l'interès del públic, el qual va de sorpresa a sorpresa i, a desgrat de tota la convenció de què es ressent l'aventura i la fredor amb què ha estat feta i amanida, no se'n distreu un sol moment i, en arribar el moment del feliç desenllaç, el rep amb satisfacció.

Chlumberg ha estat comparat amb Pirandello, i ens sembla que amb un xic de lleugeresa. Per a fer aquesta comparació hom ha tingut potser més en compte els accessoris que l'essencial. Quant als accessoris — aquest atreviment contra les habituds teatrals, aquesta presentació de l'obra com si es tractés d'una improvisació a base d'uns espectadors que s'ofereixen per absència dels autors de debò, aquest fer que a través de la falsa passió que representen els actors improvisats se'ns descobreixi la veritable —, es poden emparentar bé els del vienès i del sicilià. Però no pas en l'essencial. Tot allò que en Pirandello és una mena de deformació sarcàstica de la realitat per tal d'extreure'n uns efectes més o menys transcendentals, en Chlumberg és, tot al més, algun tret satíric de tant en tant, embolicat en un encoixinament amable i molt més a la vora del frívol que del profund. Tot això, no cal dir que proporciona a aquest darrer una accessibilitat molt més gran per part de l'espectador normal. I quan aquesta accessibilitat és cercada amb correcció i amb bon gust, no creiem que hi hagi ningú que pugui tenir res a dir-hi, com és aquest el cas del *Blau del Cel.*

La traducció-adaptació, de Joan Alavedra, com hem dit més amunt, és feta en un llenguatge correctíssim i amb molt d'encert pel que toca a ambientar l'acció al nostre clima.

La companyia hi treballa amb compenetració i bon encaix. Hem de celebrar la incorporació a aquest elenc de l'actor Alexandre Nolla, que fa un paper de director molt ben ajustat. Quant a la presentació, adequada i correcta, tant la del primer acte com la dels altres dos.

JOAN CORTES

QUADRO ESCÈNIC MOSSÈN CINTO

«Despertar», de S. Juan Arbó

Despertar, la primera temptativa teatral de S. Juan Arbó, ens fou presentada la nit del dissabte passat al Foment Autonomista Català pel Quadro Escènic Mossèn Cinto, agrupament que hem hagut de distingir ja altres vegades pel seu entusiasme i per l'atenció que dedica als novells autors, oferint-los la bona avinentesa de veure les seves obres realitzades en carn i ossos, per una colla d'actors i actrius que hi posen tota la seva intelligència i tota la seva voluntat.

No és pas Juan Arbó, ara per ara, un autor teatral. Porta en ell, però, un abrandament i una força patètica d'una gran puixança de la qual es pot esperar molt. El contacte amb les taules i la reflexió sobre les falles inherents a tota primera temptativa que li ha de proporcionar aquest assaig, li donaran lleure a sospesar i repassar els elements que fa jugar i li faran veure que el seu principal defecte és el de la manca d'acció. Es *Despertar* una comèdia poemàtica, en la qual hi ha diàleg d'una forta emoció, en la qual ens són presentats afectes i passions amb una expressió que els fa vius i punyents, però en la qual gosaríem dir que sobren paraules i falta moviment; és obra en la qual es poden trobar moltes més qualitats a la lectura que a la representació.

J. C. i V.

Ballets Russos de Woizikovsky

Dansa espanyola d'«El Amor Brujo»

Anna Leontieva i Iga Yuskevitx en «L'Espectre de la Rosa»

Woizikovsky en «El Princep Igor» (Apunts de R. Aguilar)

EL TRICENTENARI DE LOPE

La "Vida azarosa", d'Astrana Marín

El tricentenari de la mort de Félix Lope de Vega Carpio no pot pas dir-se que hagi estat celebrat a Espanya d'una manera adequada. Comparativament, és segur que a Alemanya i als Estats Units ha tingut una major ressonància que en les terres ibèriques, on si no hagués estat per unes quantes adaptacions teatrals més o menys reeixides, entre les quals cal destacar *Fuente Ovejuna,* que tan bé sabé presentar i interpretar la companyia de Margarida Xirgu i Rivas Cherif, i per alguns números especials de revistes literàries, el tercer centenari del *Fénix de los Ingenios* hauria passat desapercebut per al públic.

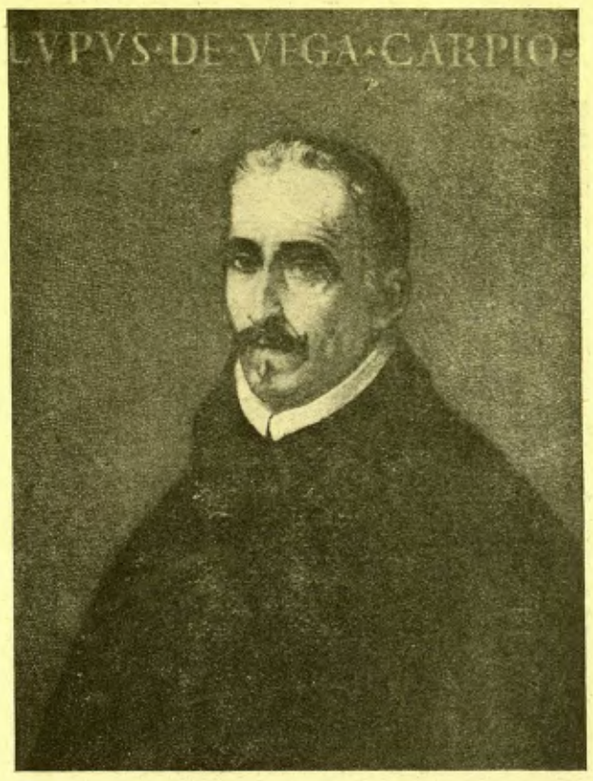

Lope de Vega, per Luis Tristán, deixeble del Greco (Museu de l'Ermitatge, Leningrad)

De banda els treballs de pura, i per tant eixarreïda, erudició, i els comentaris d'ordre crític i líric, com els d'Azorín i José Bergamín, l'aportació més important per a la tasca obligada de popularització de la figura i l'obra de Lope de Vega haurà estat sens dubte aquest *Vida azarosa de Lope de Vega* que ha publicat en un gruixut volum l'Editorial Joventut. He remarcat ja d'altres vegades com l'edició barcelonina havia recuperat la seva tradicional superioritat sobre la de Madrid. El llibre d'Astrana, publicat a Barcelona, ho confirma brillantment.

Luis Astrana Marín és prou conegut dels catalans. Té la rara condició d'ésser un erudit apassionat i interessant, que s'apropia les simpaties i els odis dels personatges literaris que estudia i que escriu en un estil brillant i evocador. Devot de Lope i de Shakespeare, ha envestit sovint, amb una violència que per ella sola ja és un magnífic espectacle, alguns dels autors moderns que aspirarien a recollir-ne el ceptre dramàtic, i, per exemple, Jacinto Benavente ha sofert memorables pallisses sota la ploma de l'antic fulletonista literari de *Las Noticias.* Com a bon collaborador d'*El Imparcial,* Astrana Marín ha estat sempre un anticatalanista frenètic, que ha tingut, no obstant, algun moment de lucidesa per a trobar bones les coses nostres, quan ho eren. Aquesta fòbia del traductor de Shakespeare li ha llevat, com és natural, moltes simpaties dels lectors catalans, entre els quals, tanmateix, Astrana Marín deu tenir els lectors que més saben apreciar les seves condicions literàries.

El llibre que ha dedicat a Lope de Vega haurà estat, segurament, la confirmació més reeixida de les dots del seu autor. L'ambició d'Astrana ultrapassa el marc estricte de la biografia, i això que la vida de l'autor de *La Dama boba* és d'una tal varietat i conté tants episodis interessants que permet d'escriure una narració moguda i accidentada com una novella picaresca de l'època. Però l'autor de la *Vida azarosa,* sense negligir cap dels elements que li forneixen les lluites literàries i els embolics amorosos de Lope de Vega, no sap ni vol oblidar la seva vasta erudició en història literària i evoca a l'entorn del fecundíssim creador de tantes obres de teatre les figures dels seus amics i competidors, de l'agrejat Góngora i el càustic Quevedo i el recte Cervantes, i fa que com a fons de la narració pul·lulin tota la legió de comediants, autors i cortesans que donaven una mica de color a l'Espanya eixuta de Felip III.

Així, doncs, la biografia de Lope de Vega es converteix, a més, en un complet estudi crític de l'obra del gran poeta, en un quadro documentat i pintoresc de la vida teatral del seu temps, i en un capítol molt interessant de la història literària de l'Espanya dels segles XVI i XVII.

El llibre, aleshores, queda complet i es llegeix amb gust. Bé és veritat que Lope de Vega féu tots els possibles per deixar que els futurs biògrafs es lluïssin. La seva vida no fou gens exemplar: ni els hàbits sacerdotals ni el títol de *frey* que un nomenament pontifici li permeté d'avantposar al seu nom no interromperen en cap moment la seva carrera infadigable d'aventurer amorós. Les dones de Lope de Vega, les legítimes i les adulterines, àdhuc les sacrílegues, com aquella decidida Marta de Nevares que havia d'ésser el gran darrer amor de la vida del poeta, passen pel llibre d'Astrana Marín i són evocades amb els mots precisos de Lope. Marfisa, Elena, Isabel, Micaela, Juana, Antonia... fins a la darrera, Marta, els noms femenins teixeixen una garlanda d'intrigues i amors al voltant del poeta inexhaurible. I a cada amor, fills que neixen i que s'escampen pel món, fills legítims o ilegítims, frares i monges que intenten compensar amb les oracions d'una vida reclosa l'existència tumultuosa d'un pare despreocupat. Tot això per acabar amb dues notes tràgiques, que enterbiran la vellesa de Lope: la ceguesa i la follia de Marta, el seu darrer amor, i l'evasió de Clara Antonia, la seva darrera filla. Aquell gran egoista, que només vivia per a ell i per al seu art, fou colpit a darrera hora amb la pèrdua dels dos éssers que més estimava.

La vida de l'autor de *La Dorotea* té, certament, episodis i aspectes bon xic desagradables. Astrana Marín no els dissimula pas. Són, ultra la seva amoralitat constant en matèria d'amors, els papers mesquins que la seva adulació li feia representar davant dels magnats, i que havien de culminar en els alcavotatges amb el Duc de Sessa. Aquell pare que, per satisfer l'erotisme morbós d'un senyor exigent no vacil·la a fer copiar per la seva filla les lletres amoroses trameses a les amants, àdhuc a la mare, és el mateix home que després pot arribar a produir obres prodigioses de sensibilitat i d'inspiració, que ha dut i durà a les taules totes les virtuts i tots els pecats. Al costat d'això, tota la trama de l'adulteri de Marta de Nevares, quan ja el poeta era sacerdot, amb les mofes sagnants envers el marit, els fills sacrílegs i els plets ressonants, semblen pecats lleus.

Tot això, així com la història fantàstica de la producció gairebé monstruosa de Lope en teatre, novella i poesia, és contat en capítols entre els quals hi ha bones estampes d'època com la descripció del Madrid del temps de la naixença del poeta, la de l'auto de fe al qual assistí, i agradables lliçons d'història literària.

El volum, de cinc-centes pàgines llargues, conté una gran quantitat de gravats i una sèrie de roproduccions de signatures de personatges.

RAFAEL TASIS I MARCA

FITO
CAMISER ESPECIALISTA EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 11 Telèfon 11655

COLISEUM
DILLUNS, ESTRENA

Un film que interessa a tots els homes i que cap dona deixarà de veure
ES UN FILM PARAMOUNT

SAVOY
LES ULTIMES NOTÍCIES DEL MÓN
PASSEIG DE GRACIA, 86.—Telèfon 76988
Sessió contínua des de les tres de la tarda a la una de la nit
BUTACA, UNA PESSETA
NOTICIARIS FOX MOVIETONE FRANCE ACTUALITES
BETTY SE VUELVE SIRENA
DIBUIX DE BETTY BOOP, Paramount
Hacia la paz o Hacia la guerra
El balanç militar del món
LA MARCA DEL TIEMPO, segón número, Edició filmada per la revista «Time»
Maniobres de les esquadres. La cambra extrarràpida

Demà divendres
ESTRENA
a
Urquinaona
del film de
DUVIVIER
SIN FAMILIA
amb
Robert Lynen
Un film europeu amb un bon director i un excel·lent intèrpret

FITO
CAMISER ESPECIALISTA EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 11 Telèfon 11655

PUBLI-CINEMA
Passeig de Gràcia, 57. - Telèfon 79681
Sessió contínua de 3 tarda a 1 matinada
SEIENT: UNA PESSETA
CURIOSITATS MUNDIALS
Interessants reportatges U. F. A. exclusiu
AL REIALME DELS AUCELLS
Documental d'Ufilms
ELS NENS A LA SABATA
Dibuix color de Paramount
NOTICIARIS D'ACTUALITAT MUNDIAL segons visió PARAMOUNT i ECLAIR JOURNAL; exclusiu.
Segona part del meravellós film de U.F.A.
A L'ENTORN DEL SAHARA

PRÒXIMA ESTRENA
MARYLAND

BOSAMBO
Paul Robeson, Nina Mae Mc Kinney
Un problema colonial de palpitant actualitat
ELS ARTISTES ASSOCIATS

LES LLETRES

FA SIS-CENTS ANYS

Pere III, poeta, orador i cronista

I

En un documentat reportatge d'actualitats mundials vàrem veure, la setmana passada, que a Califòrnia havia estat pescada una tortuga que segons l'opinió d'eminents i erudits naturalistes comptava més de cinc segles d'edat. Si aquesta anciana tortuga, en comptes de viure en les inhòspites platges de Califòrnia, hagués demorat en les rialleres aigües de Catalunya o de Sicília, hauria pogut tenir el venturós atzar de conèixer personalment el nostre gloriós rei i elegantíssim escriptor En Pere III de Catalunya.

* * *

Aquest mes de gener fa sis-cents anys que començà a regnar En Pere III el Cerimoniós o el del Punyalet. Pere III de Catalunya i IV d'Aragó — ell acceptava la numeració catalana, car es féu posar a la seva biblioteca un rètol que deia: «Aquesta és la libreria del rey En Pere III» — és, considerat políticament, un dels sobirans més dignes d'estudi de la nostra història. La seva personalitat és fortíssima i per això en totes les seves activitats deixà un solc profund i particularíssim.

Ens interessem ara pel seu aspecte exclusivament literari. Aquest aspecte en ell no és, com en molts sobirans nostres i estrangers, una velleïtat més o menys anecdòtica; al contrari, si Pere III no hagués tingut l'alta naixença que tingué i hagués escrit el mateix que escriví sense intervenir en res més, ara agafaríem igualment la ploma per parlar d'ell convençuts que ens trobem davant d'una gran figura de les nostres lletres.

Perquè Pere III, a més d'ésser poeta, fou un dels primers oradors que ha tingut Catalunya i cronista, autor d'una d'aquelles quatre grans cròniques catalanes que han estat tan justament anomenades «els quatre evangelis de la nostra literatura».

* * *

El menys important de la producció literària del rei Pere III és la poesia. Sembla que durant la seva jovenesa es lliurà al conreu de la poesia, principalment de la poesia amorosa, car passada la cinquantena escrivia amb certa recança, en acabar un poemet amb consells als joves cavallers, aquests versos:

D'amor no chant així com far solia
car me vei trop en anys anant empès,
dubtant que em fos en mal per alcuns pres,
perquè me'n call que pus no chantaria.

Tanmateix uns anys després el rei Pere escriví, encara, versos. El seu fill el duc de Girona, després Joan I, en restar vidu de la seva segona muller Na Matha d'Armanhac, decidí contraure nou matrimoni amb Na Iolanda de Bar, neboda de Carles V de França. Pere III, per la seva banda, volia que es casés amb la seva néta Na Maria de Sicília, hereva del regne de Sicília. Com que l'infant no feia cap cas de les cartes del seu pare i seguia amb els preparatius del matrimoni que s'havia imaginat, Pere III li trameté els següents versos:

Mon car fill, per sant Antoni,
vos juram mal consellat
com lleixats tal matrimoni
en què us dan un bon regnat,
e n'hajats altre fermat.
En infern ab lo dimoni
sia en breu qui us n'ha enganat.
Qui ben creix son patrimoni
és n'est món per tuit presat:
així ho dits Apolloni
llargament en un dictat,
on ho ha ben declarat,
e li fa gran testimoni
Alexandre, en veritat
no volc ésser mullerat
pel valent de sant Celoni
que en perdés tal heretat.

Realment, un rei que en un afer tan important com aquest — imagineu el que representava reanexionar el regne de Sicília a la Corona — escriu uns versos tan xirois com els transcrits revela una personalitat i un esperit ben racials. No obstant els versos, l'infant Joan es casà amb Iolanda de Bar com s'havia proposat.

Pere III (còpia d'una taula del segle XV que figurà al Consistori de València)

Ultra això es conserven de Pere III altres poemes: un sirventès sobre «el bon aire i la noblesa de l'illa de Sardenya», una «Qüestió sobre lo departiment de l'istiu e de l'hivern», unes cobles amb consells als joves cavallers ja alludides i uns versos dits del «pagó» que portava una d'aquestes bestioles penjant del bec en la festa de la coronació de la seva muller la reina empordanesa Na Sibilla de Fortià.

* * *

El rei Pere III ocupa un dels primers llocs en l'oratòria catalana. L'oratòria catalana, nascuda com en tots els països neo-llatins en el si de l'Església, prengué una forma articulada contínua i coherent amb la creació de les Corts. De fet, el Parlament català ja funcionava regnant Jaume I, però la seva constitució orgànica començà el 1283, regnant Pere I el Gran, el qual prengué el compromís de reunir-les cada any. Els discursos del nostre Parlament no eren improvisats, sinó llegits. Consta que almenys els de Pere III eren escrits pel propi rei, el qual convocà Corts, entre catalans solament, més de trenta vegades. D'ell s'ha dit, al pròleg de la selecció de *Parlaments a les Corts catalanes* de la col·lecció *Els Nostres Clàssics*: «Gran orador, malgrat el seu aspecte físic que certament no l'ajudava — era setmesó, petit i desnerit —, preparava lentament els seus discursos, que després encara corregia i colleccionava i feia arxivar curosament. Amb una certa erudició històrica i bíblica, excellent escolàstic, animat d'un esperit patriòtic molt conscient, triava sempre hàbilment el tema, l'arquitecturava amb molta traça i sabia oportunament exalçar les qualitats dels seus sotmesos, les virtuts i glòries dels seus predecessors; adaptat sempre als oients i al moment actual, quan convenia, abandonava tot enfarfec retòric, per donar a les seves paraules un to viu, precís, contundent: que per damunt de tot, ell fou un polític, i l'oratòria un de tants mitjans que posà en joc.»

L'aspecte, però, en què la personalitat literària de Pere III queda en nivell més elevat és en la història; en parlarem en un altre article.

MARTÍ DE RIQUER

L'actualitat literària

El Club dels Novel·listes

D'una iniciativa de Francesc Trabal, que trobà un ressò favorable entre diversos altres escriptors, n'ha sorgit aquest Club que tenia la seva constitució oficial en un sopar, divendres passat. Un bon nombre de persones, entre novellistes, mullers dels novellistes i amics dels novellistes, s'aplegaren al Restaurant Catalunya entorn d'una taula ben servida, i acordaren a l'hora de les postres elegir un Comitè directiu presidit per Miquel Llor i compost, a més, per Francesc Trabal, Jeroni Moragues, Mercè Rodoreda, Xavier Benguerel, Sebastià Juan Arbó i Just Cabot. Acordaren també fer a Pere Coromines, que presidia el sopar, president honorari del Club, i crear un premi purament honorífic—mentre les finances dels novellistes associats no permetin altra cosa —per a la millor novella de l'any. O sigui un premi de consolació, perquè no és pas de creure que s'atorgui al mateix autor afortunat de l'obra que hagi obtingut el Premi Crexells. La nova entitat neix entre les simpaties generals i sota la protecció d'una editorial exclusivament dedicada a la novella. Si la seva constitució, ultra l'increment de la convivència entre els escriptors catalans—cosa que sempre és interessant—, obté que la producció de novelles augmenti i que el públic comprador també experimenti una notable ampliació, podrem dir que el Club dels Novellistes haurà vingut a fer aquella feina tradicional que en el llenguatge de gasetilla pregada és anomenada «omplir un buit».

Teatre en vers

Sembla que el monopoli pràctic que Josep Maria de Sagarra exerceix en el teatre català en vers no arriba a descoratjar tots els autors que es creuen prou dotats per a un gènere tan difícil. Ara de poc, en un volumet exquisit de la Biblioteca *Nou Esplet*, de l'Editorial Barcino, i en edició signada i numerada de paper de fil, Guillem Colom ha publicat una *Antígona* segons l'argument de Sòfocles, però amb un final més pietós. Del resultat de l'aventura teatral, caldrà jutjar-ne quan l'obra pugi a les taules; a mi només em cal dir que el poema dramàtic té força i vibració i bells moments lírics, i que l'edició, illustrada amb uns boixos de Bracons-Duplessis, és d'una gran distinció.

Un poeta jove

Un altre bell llibre és aquest *Angle*, recull de poemes de Josep M. Boix i Selva. Una inspiració ben moderna, amb gracioses escapades a un popularisme ingenu i belles imatges musicals. Els bells *hai-kais*, els sonets i els altres poemes del llibre de Boix i Selva posen, tanmateix, en evidència una de les característiques de la poesia moderna: la manca de coratge per acarar-se amb els grans temes universals o de crear-ne de nous, i el respecte supersticiós envers les exigències de la forma, prescindint del contingut humà de la poesia, d'aquella emoció pura que potser enterboleix una mica la deu lírica, però que al capdavall és allò que caracteritza l'obra dels grans poetes de tots els temps.

Joan Amades, folklorista infadigable

Un llibre recent de l'*Enciclopèdia Catalunya*, de la Barcino, em permet de parlar de nou de la feina tan interessant que Joan Amades s'ha emprès i duu a terme amb una constància i uns resultats exemplars. Recollir i fixar en llibres tots els aspectes originals i sovint desconeguts de la tradició popular, salvar de l'oblit les creacions de la llengua popular, cercar l'origen dels refranys personals, el significat dels noms dels vells carrers, el motiu de les festes i els balls i les cerimònies tradicionals... tot això, un treball enorme i gens brillant, que Joan Amades realitza amb paciència i entusiasme, li permet de donar-nos després llibres tan interessants com els de la *Biblioteca de Tradicions populars*, que edita el mateix autor, o bé com aquests volums de *Les Diades Populars Catalanes* que l'Editorial Barcino ens presenta, profusament illustrats, i que són una mena de calendari de festes, en el qual cada diada té assenyalats tots els costums tradicionals que en caracteritzen, arreu de la Catalunya gran, la celebració. Balls, fires, processons, misteris i cantades, tenen en aquesta obra una descripció completa, i cada costum tradicional troba explicada la seva virtut màgica i la seva motivació remota. Tota la poesia de les nostres festes populars és transportada íntegra, segurament a la insabuda de l'afany documental del folklorista Joan Amades, a les pàgines dels seus llibres, tan interessants com una novella.

R. T. M.

LA RENAIXENÇA A VALENCIA (*)

Teodor Llorente

Aquest mes de gener s'escau el centenari de la naixença del gran poeta valencià; aquestes ratlles són en memòria de la seva obra.

Teodor Llorente nasqué a València el 7 de gener del 1836. D'imaginació viva, molt prompte donà proves del seu talent, ja que essent encara estudiant, als catorze anys començà a escriure versos — en castellà, és clar! —, als disset estrenava al Teatre Principal de la seva ciutat el drama

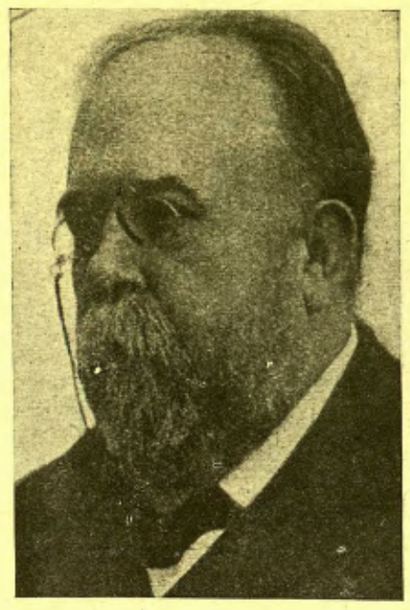

Teodor Llorente

Delirios de amor, i començà a publicar poesies originals i traduccions de Lamartine, Víctor Hugo, Byron, etc.

Així que, en finar l'advocacia, la seva vida ja tenia el camí dreturer marcat; deixà la llei a un costat i es dedicà a les lletres.

Condeixeble de Vicenç W. Querol, les seves afinitats literàries els uniren amb una amistat franca i lleial que no es va rompre mai.

Pels volts del 1857, i per la curiositat del que té afició al paper imprès que tot ho vol saber, va arribar a les seves mans un exemplar de *Lo Gayter del Llobregat*, de Joaquim Rubió i Ors. La lectura d'aquells versos, que era «la crida generosa d'Aribau» llançada al cor dels catalans, perquè així com «l'Aribau no tingué idea, ni sospita tan sols, de la transcendència que havia de tenir amb el temps aquell esforç seu per a elevar el català a la dignitat literària; Rubió copsà la visió de la compenetració harmònica entre la literatura, la llengua i el sentiment nacional» (1), tan viva a Catalunya i tan morta al País Valencià. Per això, «d'un cop obria la porta d'un món de possibilitats polítiques», ja que, com diu Tubino, «*es lo cierto que, al formular un deseo puramente artístico en apariencia, lanzaba al campo de los debates el arduo enigma de una tesis constituyente*». Rubió sols aspirava a cantar en la llengua mateixa del seu poble sense pensar qui el seguiria, ni qui el deixava; és clar que per sobre d'aquella fe cega i aquella confiança d'illuminat que l'acompanyava en la seva tasca, es va veure isolat: «Sol vaig empendre mon camí; sol he arribat al fi de mon viatge», escriu ple d'amargor, però amb el noble orgull de qui ha complert un deure sagrat, en el pròleg del seu llibre.

Doncs bé, la lectura dels versos de *Lo Gayter del Llobregat* fa que en el cor de Llorente floreixi la flor del sentimentalisme nacional — sense una engruna de nacionalisme polític — i d'amor a la llengua, acollint amb entusiasme aquell corrent renaixentista, i comença a escriure els seus primers versos en valencià, que són publicats en el periòdic polític *El Conciliador*, que dirigia llavors Pascual Pérez.

Un any després, en 1858, amb el seu company Vicenç W. Querol, ajunta en la societat el *Liceo* tota la joventut literària, i d'acord amb Marià Aguiló — la influència del qual és decisiva —, que llavors era bibliotecari de la nostra Universitat, s'organitzaren uns Jocs Florals que es celebraren en 1859; guanyaren els dos primers premis Víctor Balaguer i Teodor Llorente.

Per aquest temps marxà a Madrid, on alterna amb les primeres figures literàries, entre altres amb Pedro Antonio de Alarcón, i publica un volum de traduccions de Víctor Hugo amb pròleg d'Emilio Castelar.

En tornar a València és quan comença la seva carrera periodística, que durà fins la seva mort.

En 1861, el marquès de Campo adquirí la propietat del diari *La Opinión*, per a la defensa de les seves empreses, i n'encarregà la direcció a Llorente, fins 1865, en què el marquès el vengué al nostre poeta, el qual li canvià el títol i el batejà *Las Provincias*, que encara en l'actualitat es publica i dirigeix el seu fill.

Durant més de quaranta anys, Llorente estigué al front del seu diari defensant els interessos de la terra valenciana, i encara que d'idees conservadores, no fou mai sectari.

Recent fundat *Las Provincias*, en col·laboració de Vicenç W. Querol dóna a l'estampa la traducció del poema de Byron, *El Corsario*, mentre ve produint versos i més versos en llengua valenciana, estenent els llaços de germanor i de fraternal relació entre els poetes mallorquins i catalans.

Ell és l'iniciador de la gran festa que en 1876 es va celebrar a València amb motiu del sisè centenari de la mort del rei En Jaume, que va reunir en aquella ciutat els representats de totes les branques de la llengua catalana.

La seva feina de traductor va fent via, i publica dos volums amb una selecció dels primers poetes estrangers, que titula *Leyendas de Oro* i *Amorosas*; passa també al castellà la tragèdia de Voltaire, *Zorayda*.

Publica el setmanari literari *El Panorama*, on col·labora en prosa i vers; tradueix l'obra del baró de Tourtoulon, *Historia de Don Jaime I el Conquistador*, i escriu entre altres llibres, *Valencia, sus monumentos, su arte, su historia*, veritable tresor literari i llibre de consulta per la quantitat de dates que porta, però... que entre altres coses diu, en parlar de la renaixença de la llengua, referint-se als Jocs Florals de *Lo Rat Penat*: «*Esta nueva poesía vuelve los ojos a las pasadas grandezas, reconstituyendo el particularismo valenciano; pero no lo opone a la unidad española; lo armoniza y concierta con ella. Valencia, más dúctil y flexible que Cataluña, dura en el enojo y fácil en el perdón (como decía de sus hijos el padre Ximénez), no guarda rencor a Castilla; hay a veces tonos elegíacos en sus recuerdos de antaño; nunca anatemas, ni maldiciones. No piensa en restablecer instituciones que no responden ya al estado presente.*» Definitiu!

En 1878 assistí en representació de les lletres valencianes a les festes llatines de Montpeller i des d'allí estant escriví i publicà a *Las Provincias* una interessantíssima sèrie d'articles sobre les impressions rebudes en aquell esdeveniment, que són un veritable document.

Més tard tradueix el *Fausto* de Goethe, i escriu la *Historia de Valencia* i en 1885 publica el seu famós *Llibret de Versos*.

Heus ací una data veritablement gloriosa en les lletres catalanes, perquè Llorente és el més gran poeta del País Valencià.

Tots els seus ensomnis, els seus dalers i els seus afanys floreixen en aquest *Llibret*; l'amor a la terra i a la llengua; el cant a les glòries que passaren; la vida humil, alegre i honrada dels llauradors; la visió ampla i profunda de l'horta; el cant ple de llum; el plany dolorós i els sacrificis, les alegries, els paisatges, tot el que és valencià vibra en els versos del poeta.

«*La poesía de Llorente* — escrivia Manuel de Montoliu en *Lo Poble Català*, estudiant la seva personalitat literària — *es un verdadero arquetipo de lo que sería la poesía valenciana si ésta llegase a tomar vuelo; una revelación más de risueña fecundidad de aquella tierra privilegiada; una fruta más de brillante matiz y de suavísimo sabor, de aquella huerta valenciana, rincón olvidado del Edén; un reflejo más de este mar latino, tan diáfano y juguetón.*»

El mal es això, que la poesia valenciana no ha pres vol — salvant algun que altre poeta — i tothom ha anat a abeurar-se a les pàgines que escriví Llorente, i és clar, el pairalisme ens ha ofegat. Tot són barraquetes, llauradores, pintes, agulles, *albaes*, amors en l'horta, mar llatina, tabalet, donsaina, traca i paella.

Es clar que aquestes coses que en mans d'altres fan vergonya, Llorente les va tractar amb elevació i elegància, amb senzillesa i dignitat, amb un no sé què que se us clava al cor i us arrapa el pit fins emocionar-vos.

Llegiu *La Barraca*, *Lo rosari de la viuda*, les *Cartes de Soldat*, el *Plany de la teixidora*, *La barca nova*, la *Conçoneta amorosa*, la *Floreta sens nom*, *Vora el barranc dels Algadins*, etc., etc., per copsar el sentiment i el lirisme que traspuen.

Perquè, com diu Miquel dels Sants Oliver: «Dues condicions principals distingeixen la poesia d'En Llorente: l'elevació moral i generosa que sembla un reflex del noble Schiller, i la musicalitat del vers sempre eufònic, abundant i pur.»

Però Llorente escriví versos en valencià per una necessitat fisiològica; ell és el més gran poeta valencià, però cal dir-ho ben clar, no fou patriota — recordeu el cas Blasco Ibáñez —, ell no tigué altra política — escriu Carles Salvador — que l'espanyola (fou diputat a Corts del partit conservador), és a dir, no advertia l'aspecte polític de la renaixença literària, de la qual aleshores ell era el caporal.

Aquest caràcter vacillant del nostre renaixement féu dir a Víctor Balaguer, en els Jocs Florals de València de 1880, que la literatura valenciana — ell deia llemosina — devia ésser política.

Però Mistral des de Provença digué que «devia sostraure's a les passions violentes i als negres vapors dels partits i de les sectes, perquè els partits i les sectes són essencialment transitoris, injustos i grollers» (2). Tant és així que *Lo Rat Penat* seguí el camí marcat per Mistral, i Llorente s'encarregà de «mistralitzar» el valencianisme naixent.

Fou una llàstima, però així és, i ara paguem les conseqüències, trobant-nos rerassagats en el nostre desvetllament nacional.

Llorente rebé en la seva vida molts homenatges, guanyà tota mena de premis literaris i flors naturals, englantines, violes, etcètera, etc.; fou mantenedor dels Jocs Florals de Barcelona de 1866. Era soci corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, de la de la *Lengua Española* i d'un grapat més.

En l'Exposició Regional de València de 1909 fou coronat.

Morí el 2 de juliol de 1911.

ENRIC SOLER GODES

(*) Vegi's MIRADOR, n.os 293, 297, 305, 310, 315, 332 i 353.

(1) Manuel de Montoliu. *Els Nostres Poetes*, n.º 2.

(2) Almanac de *Las Provincias*, any 1881, pàg. 165.

NUVIS! EPMASE
EXPOSICIÓ PALLAROLS

Les darreres novetats franceses
LLIBRERIA
Louis Bergé
Rambla del Centre, 19
Telèfon 23118

Kiosque Français
Rambla dels Estudis, 7
(Davant l'Acadèmia de Ciències)

Telèf. de MIRADOR: 22592

No deixeu d'adquirir el bonic
CALENDARI EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Editat en paper couché i contenint 53 magnífiques fotografies de paisatges catalans
PREU: 3'75 PESSETES
ADMINISTRACIÓ I VENDA:
LLIBRERIA CATALONIA
RONDA DE SANT PERE, 3 :-: TELÈFONS: 11147 - 12456

FITO
CAMISER ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 11
Telèfon 11655

LES ARTS I ELS ARTISTES

Les Exposicions

Bernardino de Pantorba

L'escriptor i pintor que amb el precedent pseudònim s'ha popularitzat per la península, exposa a la Sala Gaspar un conjunt d'olis i retrats.

Diguem immediatament que és en el primer aspecte on brilla la personalitat de l'artista andalús. Els retrats, discrets però d'aquella categoria que popularment s'anomena mansa, no li atorguen les virtuts aconseguides en l'altra divisió del catàleg.

D. Vilàs — Collita de tardor

Pantorba, que és un pintor que entre llegir i escriure podia haver corregut el perill de caure en els defectes que l'erudició pot portar a la pràctica de la pintura, se n'ha escapolit excellentment i s'ha convertit en una altra persona artística en recerca del natural, que difereix en absolut de la que reportava fer-se amb els secrets de l'expressió amb altres procediments no tan de primera mà com els anteriors. Les primeres proves, tot i no ésser de la qualitat de les d'avui, ja demostraren que Amat se'n sortiria. Avui en ve la ratificació, i el pintor està en la nova fase amb tota la comoditat i sense temences a la minva de valor artístic.

La Carretera, contraposada per exemple al *Carrer Borrell,* ja aguanta totalment i impàvidament el pes de la tesi.

Creiem que d'ara endavant Amat podrà portar a cap exposicions seves sense recórrer a la duplicitat teòrica actual. El gènere està ben arrelat i ofereix prou garanties.

Dàrius Vilàs

De les tres sales de Can Busquets, enterament ocupades per pintures, dibuixos i projectes de Dàrius Vilàs, ens decantem irremissiblement pel contingut de la primera, dedicat a aquelles teles d'alta muntanya en les quals l'autor posa el trèmolo d'una emoció gairebé litúrgica.

E. Porta — Paisatge de Claverol

D'aquesta sala també són unes pintures del port de Barcelona que pertanyen a la mateixa bona factura de les anteriorment assenyalades.

El segon i tercer recinte de la Sala del Passeig de Gràcia donen a compendre com perseveren en l'esperit de Vilàs les condicions del pintor de frescos i de composicions decoratives. No acusen però cap novetat, o almenys no és tan notòria com la que es troba en la primera sala. Es allí on s'exhibeixen pintures d'una rellevant frescor i de traça considerable, que passen a formar una primera línia en la producció pictòrica habitual de Dàrius Vilàs.

sols cerca els extrems crítics i analitzadors.

Auxiliat per una paleta ponderada i amb una visió força correcta del model, Pantorba excelleix en la interpretació de la seva pintura especial, controlada pel bon gust i per l'antitranscendentalisme.

Això li succeeix en totes les ocasions; en aquelles on la fantasia hi ha intervingut una mica i en aquelles on s'ha sotmès enteament a la realitat.

Com a afortunats exemples de la darrera sèrie esmentem particularment *El Manzanares* i *El Nervión.* La primera pot representar-se amb la tela *Sol d'hivern.*

Josep Amat

No ofereix cap nova modalitat en la trajectòria de Josep Amat l'exposició que dissabte inaugurà a La Pinacoteca.

Ha refermat els principis que establia l'any passat, àdhuc en aquell doble procedir que aleshores esmentàvem. Amat, pintor impetuós, que en els seus inicis mostrava un encalç de la realitat amb uns resultats un xic fotogràfics, amb positiu assoliment de color local i essència de les coses, va imposar-se una nova consecució. Consecució que

Enric Porta

Recordem que en la darrera Exposició de Primavera el nom d'Enric Porta sonà com un cas de revelació. Per això la seva exposició inaugurada a les Galeries Syra constituí un esdeveniment per a tots els que es complauen a seguir de la vora els alts i baixos de la nostra pintura.

Porta s'ha cuidat de no defraudar ningú; ben al revés, ha incrementat considerablement les bones impressions de la collectiva primaveral.

Amb certs punts de contacte amb la tècnica de Miquel Villà, la pintura de Porta presenta les gràcies del sentit de debò, de l'objectivitat a l'última paraula. No fa intervenir per a res la composició colorística, adaptant-se al que dóna de si la cosa amb la qual s'ha encarat. Si s'ho val, la tela prospera; si no, la tela segueix el mateix destí. Es un mèrit que cal reconèixer i assenyalar en una pintura com aquesta que només vol ésser això: un transport de la realitat.

Porta és un jove que s'ha donat a conèixer en un moment oportú i en marxa ascendent. Factors de gran importància, quan, com en el cas Enric Porta, es posseeix de forma innata l'esperit de pintor.

ENRIC F. GUAL

NUVIS! EPMASE
EXPOSICIÓ PALLAROLS

PROJECTOR

Nous càrrecs a la Junta Municipal d'Exposicions d'Art

La gent en parlen amb tant d'aplom i hi dóna tants visos de realitat, que a despit que encara no s'ha confirmat oficialment, ens creiem autoritzats a donar públicament una referència del nou estat de coses de les Exposicions Municipals i de la seva Junta.

El senyor Merli està dimitit. I se li ha trobat substitut.

El secretariat de la Junta d'Exposicions Municipals d'Art, flamant, és un càrrec que bé val la pena de comentar-se, i més encara quan aquesta designació ha recaigut en la personalitat d'un antic estudiant d'art antic sota la vigilància de l'illustre mossèn Gudiol i actual comentarista polític del portantveu de la Lliga. No és altre que Manuel Brunet.

No volem manifestar cap prejudici ni molt menys criticar l'alludida designació. En tenim ben bé prou amb assenyalar el fet i concretar-nos a dir que d'ara endavant damunt Manuel Brunet gravitaran les serioses preocupacions dimanants de les coses interiors dels Salons, de les quals no cal repetir la magnitud.

La reorganització ha portat una altra nova provisió de càrrec. El de director de la revista *Art,* la reaparició de la qual s'anuncia pel mes entrant. Aquest ha estat assortit amb un nom que, obertament, considerem immillorable, Josep Maria Junoy.

Amb tot, sigui'ns permès recollir el rumor segons el qual l'humor de l'illustre autor d'*El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries* ha sofert un endolciment, la qual cosa, és clar, celebrem.

Les nostres felicitacions a tots dos.

Galeries d'Art

SYRA
PRESENTS D'ART I QUALITAT
BODES, FESTES ONOMÀTIQUES, BATEIGS, ETC.
ENRIC PORTA (pintura)
P. MANTANYA (llagues)
TRENCHS (dibuixos)
(Inauguració dia 11 a les 6)
Diputació, 262 Telèfon 18710

BUSQUETS
MOBLES
OBJECTES D'ART I DE FANTASIA
Dissabte dia 11
Inauguració exposició
DARIUS VILAS
(pintura i dibuixos)
Passeig de Gràcia, 36

SALA PARÉS
EXPOSICIO I VENDA D'ANTIGUITATS
EXPOSICIÓ HOMENATGE A
MEIFREN i CASANOVA
Inauguració dissabte
EXPOSICIÓ DE PINTURA CATALANA

SALA GASPAR
Consell de Cent, 323
(entre Rambla de Catalunya i Balmes)
MARCS - GRAVATS - MIRALLS I MOTLLURES
Dia 11 inauguració de l'exposició de
BERNARDINO de PANTORBA
(pintura)
Exposició de quadres, joguines i altres objectes i presents

La Pinacoteca
MARCS I GRAVATS
EXPOSICIÓ
ALEXANDRE de CABANYES
(pintura)
i Dia 11 inauguració exposició
AMAT (pintura)
Passeig de Gràcia, 34

SALA BARCINO
V. GARCIA SIMÓN
MARCS, GRAVATS, MOTLLURES
GRAN EXPOSICIÓ DE PINTURES
RAFEL SALVA
(pintura)
J. MANAUT VIGLIETTI
(pintura)
Passeig de Gràcia, 19. Tel. 15677

Una exposició d'imatgeria religiosa

II (*)

En seguir aquesta exposició d'una manera cronològica, com fins ara ho hem tractat de fer, trobem que les escultures dels segles XVIII i XIX que ens hi són presentades pertanyen en llur majoria a escultors catalans i tenen per a nosaltres un interès crescut: no tan sols per elles mateixes, sinó pels problemes que ens porten a tractar. Problemes que hom no ha fet més que encetar.

Magdalena (Propietat dels marquesos de Marianao)

Però en tractar de les escultures del segle XVIII ara exposades no podem deixar de banda aquella escultura atribuïda a Nicolau Fumo, avui a la capella del Palau — la capella en la qual Mn. Jacint Verdaguer oferia diàriament —, aquell Sant Miquel ballarí, ple de plomes i de penjolls, amb les seves ales blanques i tanta faramalla blava. Es el que a aquesta exposició hi ha de gust més rococó i l'exemple més clar del que varen ésser aquestes arts cortesanes. I fem breu esment de l'existència d'exemples d'escultura del grup del murcià Salcillo abans d'escriure sobre l'escultura catalana.

Qui diria que hagi estat obrat pels mateixos anys que aquell Sant Miquel el davallament de la Creu de la collecció Cèsar Martinell, obra del vallesà Lluís Bonifàs? De no ésser els escultors d'aquesta família coneguts pels treballs de Martinell, i presentada aquesta obra en altre lloc i sense cap indicació, ben cert fóra que a qualsevol semblaria obra molt més antiga del que és. Car és obra tipològicament endarrerida — aquella eixutesa i rigidesa, aquells draps esquemàtics i llisos — i en la qual, fins i tot, podem trobar fragments d'un sentit gotitzant. Aquells turbants, aquelles barbes, qui diria varen ésser esculpits en ple segle dels Lluïsos? Es aquesta escultura exemple clar

Verge, de Ramon Amadeu (Collecció Güell)

del defalliment a què havia arribat a caure l'art de l'escultura a Catalunya, on segles eixorcs havien anat transcorrent; les arts al llevant de la Península es refugiaren a València; des del segle XV d'allí ens vénen artistes, obres i influxos. També sabem d'artistes catalans — més artesans que no artistes —: en els Bonifàs tenim l'exemple d'un taller, i l'art d'imatger endarrerit de Lluís Bonifàs ens és una mostra del que aquí es feia, i ensems una de les arrels de l'art d'un dels escultors més representats en aquesta exposició.

Sabem que a Valls, on vivien els Bonifàs, va ésser Ramon Amadeu, treballant en llur taller, i Evelí Bulbena, que ens proporcionà aquestes dades en la seva coneguda monografia: *R. A., maestro imaginero catalán,* creu que no va anar a aprendre, sinó a perfeccionar-se.

Amadeu — l'únic autor del XVIII que frueix de popular anomenada — va ésser, cal dirho, un bon artesà amb innegables encerts en alguna de les seves obres. Encerts produïts per les seves limitacions i la seva modèstia més que per un art subtil o ambiciosament i àmpliament expressat.

Bulbena, quan va donar a conèixer l'art d'Amadeu, ens va presentar, primer, el de l'escultor d'imatges i després el de figuretes de pessebre — raó de la seva anomenada —; difícil és ara no fer el mateix, i més en aquesta exposició on tantes obres d'aquest autor s'exposen.

Una de les seves obres cabdals podem veure-la al saló central: és el pas de processó del Collegi de l'Art Major de la Seda, ara servat en dipòsit al Museu de Catalunya, obra documentada com anterior a 1796. Una Verge vestida i quatre àngels plorosos amb atributs de la Passió. Angoixa en la cara de la Verge; plors desfets en les dels àngels grassons que són a les quatre cantonades de l'envellut pas. Tot amanerat; encara que els àngels siguin dels fragments d'escultura més reexits per Amadeu. La posició devota d'aquest escultor, tot el seu pietisme, es traspua en la rosada fesomia de la Verge.

Dolces angoixes que devia fer «*ab sa cara tan alegreta*», amb un posat semblant al que va posar el dia que va visitar-lo al seu obrador el baró de Maldà, que també recorda — definint-lo alhora — que «està més dedicat a semblants imatges piadoses que a profanes». Aquesta pietat dolça i una mediocritat que mai no va aconseguir sobrepassar i certa feixugor, les trobem en totes les seves obres. Repeteix tipus i composicions una i moltes vegades—Bulbena ens presenta fins certs patrons dels quals es servia—, i d'aquesta exposició podem posar com exemples de repetició amb petites va-

Mater Dolorosa, de Josep Mora (Collecció Güell)

riants un parell de grups de Verge i Santa Anna i aquella Verge asseguda tristament contemplativa. I a més a més, l'incansable repetir les fesomies dels pastors i dels sants. Fins i tot com es repeteix en el tipus de Verge jove camperola, que és el seu més gran encert i el cim més alt del seu art. Aquella jove Verge Maria llegint de la Collecció Güell i aquella no llegidora, menys reeixida, de la Collecció Llimona; bastides amb simplicitat, amb extensos i esquemàtics plans llisos, de tècnica gens refinada, de fesomia suau i personalíssima. Verge ben allunyada dels nombrosos tipus que altres assajaven, i en els quals era planer de caure. Possible retrat d'una de les seves filles que repeteix altres voltes, per exemple, la nena agenollada als peus de la Verge dels Desemparats de l'església del Pi de Barcelona i la que resta també agenollada als peus de Sant Jeroni Emilià de la capella d'Infants Orfes de Barcelona, i el cap que li servia de model de dona jove...

I de les nombroses figures de pessebre que s'hi exposen — collecions de la Junta de Museus, Renart, Carroggio (aquestes darreres erradament atribuïdes a Campeny) — caldria parlar-ne extensament, car són reveladores per la determinació i comprensió del seu art.

XAVIER DE SALAS

(*) Vegi's MIRADOR, núm. 358. En una de les fotos aparegudes acompanyant l'article anterior perdura erròniament l'atribució a Montañés del Sant Joan d'Alonso Cano.

Societat Espanyola de Carburs Metàl·lics
Correus: Apartat 190 BARCELONA Telèfon 73013
Teleg.: "Carburos" Mallorca, 232
CARBUR DE CALCI; Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : : OXIGEN 99 % DE PURESA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces de seda, cotó i altres teixits : : CALEFACCIO INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : : GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA
PRESSUPOSTOS ESTUDIS CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

La col·lecció completa de MIRADOR pot consultar-se a l'Arxiu Històric de la Ciutat (Casa de l'Ardiaca)

LA MUSICA

A AUDICIONS INTIMES

"Intimitate Opera" de Londres

De tots els gèneres musicals moderns, l'òpera és, ben segur, un dels que tenen una història més interessant i menys coneguda. Nascuda a Florència, a les darreries del segle XVI, com una manifestació més del Renaixement, els seus primers anys de vida transcorregueren entre aquella aristocràcia intellectual, i sovint també social, que tant va maldar perquè arrelessin a Europa les formes artístiques i el gust de l'antiguitat clàssica. D'una d'aquestes formes, l'antic drama grec, l'òpera pretenia ésser la continuació; però aquesta pretensió es fundava només en els coneixements intuïtius que els lletrats del segle XVI tenien, ja que, en realitat, el que havia estat musicalment i teatralment el drama grec era molt menys conegut aleshores que ara.

S'acontentaven, els autors d'aquelles primeres òperes, amb simples monodies, o cants a una sola veu, acompanyats per alguns instruments: tals eren la *Dafne,* amb lletra de Rinuccini i música de Peri (1594) i les dues *Euridice,* una del propi Peri (1600) i una altra de Caccini (1601). Però ja aquest darrer autor, cantant de professió i com a tal més amant del virtuosisme vocal que no pas de la fidelitat a un text literari, inicia per a l'òpera una nova direcció: en lloc de consistir exclusivament en un recitatiu acompanyat, es converteix en una obra de caràcter purament musical, que s'anà encara modificant més i més en aquest sentit a mesura que se n'emparaven els autors d'oratoris.

Aleshores l'òpera passa dels salons als teatres, i amb Monteverdi, principalment, a començos del segle XVII, es defineix la forma que ha de caracteritzar-la fins al segle següent, és a dir, una sèrie d'àries i duos, lligats per llargs fragments recitatius. Una vegada fixada així la seva contextura, l'òpera s'aclimata a Venècia, on és fundada una brillant escola d'operistes que ha de durar més de cent anys, i d'allà a pertot d'Itàlia i d'Europa. L'òpera ha triomfat, doncs, i a partir d'aquell moment és un element de diversió indispensable a les corts dels prínceps alemanys del Sud, sobretot a Viena, i a Munic, a París, a Londres i a Madrid.

A París, però, no triga a iniciar una nova evolució, deguda principalment a l'impuls de Lulli, l'italià francitzat. Gràcies a ell, l'òpera francesa del segle XVIII, fins a Rameau inclusiu, recobra els seus primitius principis estètics, que afavoreixen el sentit dramàtic més que no pas el *bel canto,* i així quan, en 1752, una *troupe* d'artistes italians representa a París la *Serva Padrona* i *El Maestro di Musica* de Pergolese, òperes bufes napolitanes de franca ascendència nacional, es produeix un veritable escàndol i gairebé una guerra civil entre «bouffonistes» i «antibouffonistes».

A Alemanya, mentrestant, naixia i es desenrotllava l'escola operística d'Hamburg, fortament influenciada pels models italians però no del tot tancada tampoc a les modes de França; i a Anglaterra triomfava l'òpera italiana, amb els dos rivals Haendel i Bononcini, sota la moda de la qual desapareixien les temptatives de creació d'òpera nacional de Grabu (*Albion and Albanus,* 1685) i Purcell (*Dido and Aeneas,* 1689, i altres).

Així és com, amb un franc predomini dels tipus italians, continua l'evolució de l'òpera fins a Gluck, el qual renovella l'«òpera seriosa» en el sentit de donar-li el màxim valor expressiu, i Mozart, que imprimeix la seva forta personalitat tant en les seves òperes més transcendentals, per exemple *La Flauta Màgica,* com en les òperes bufes. A partir d'aquesta època—darreries del segle XVIII—l'òpera entra ja en les fases més modernes de la seva evolució: per un costat, es desenvolupa l'òpera romàntica alemanya, que parteix del *Fidelio* de Beethoven per a arribar, passant per Weber, fins a Wagner; per un altre és l'òpera d'escola francesa, en els seus dos aspectes, heroic (Halévy, Meyerbeer) i «opéra comique» (Auber); per un altre, finalment, és l'òpera melòdica italiana, que ha de pagar, també, el seu tribut al romanticisme i al wagnerisme en les obres del seu màxim representant, Verdi.

Però aquesta darrera etapa de la història de l'òpera és prou coneguda perquè hàgim d'insistir-hi més. El que ens interessa, ara, és remarcar com és difícil d'establir el contacte entre el públic dels nostres dies i les més interessants de les produccions d'aquest gènere anteriors a Mozart; a Barcelona, per exemple, a part l'*Orfeo* de Gluck, que és donat al Liceu amb alguna freqüència, només en casos excepcionals ens és permès de sentir cap òpera antiga.

Per això la presentació de la «Intimate Opera» de Londres per «Audicions Intimes» revestia un tan gran interès: anàvem a sentir, interpretades per especialistes, algunes de les composicions de música dramàtica més interessants dels segles XVII i XVIII. Hi havia la *Serva Padrona,* la bellíssima òpera bufa de Pergolese, que els amateurs barcelonins ja havien sentit anys ha a Música «da Camera», i dues obres angleses: una pastoral del Dr. Thomas A. Arne, *Thomas and Sally,* i un fragment de la *Comical History of Don Quixote, Colin and his wife,* de Purcell. Totes tres obres van plaure extraordinàriament, i va plaure també la naturalitat i la gràcia amb què van ésser representades. Dels tres artistes que formen la *Companyia* fou sobretot apreciada la sopran Mabel Ritchie, per la bellesa de la seva veu. Els dos homes són més actors, principalment el barítion Woodhouse, director de la companyia. El tenor Dunn, que a la *Serva Padrona* tenia un paper mut, es va compensar amb la mímica, potser un xic exagerada, i cantant, tot sol, dues cançons de Charles Dibdin, que va dir amb molt bon estil.

J. PETIT

Alban Berg

Alban Berg és mort. La dolorosa notícia ens arribava la nit de Nadal. Pocs dies després, Anton von Webern, vingut a Barcelona per a pendre part en la reunió del Jurat de la S. I. M. C., ens contava el procés i el desenllaç fulminant del mal que a penes havia donat temps d'inspirar inquietuds als més pròxims amics del gran artista. Un tumor furoncolós, d'aparença poc important, i, sobtadament, la declaració de la septicèmia.

La pèrdua d'Alban Berg provoca una tremenda ressonància cordial en tots els que

Alban Berg

ens sentíem units amb ell pels llaços d'una fèrvida amistat i pels vincles que uneixen els deixebles de Schönberg en una mena de família espiritual. Els més distants i tot, però, àdhuc els que ho foren per raó de llur proximitat geogràfica — em refereixo al món oficial dels seus compatriotes vienesos, on en vida seva Alban Berg no fou pas tingut per profeta —, avui s'acorden amb el testimoni unànime que ofereix el món musical, amb la sensació clara que experimenta d'haver perdut amb Alban Berg un dels primers músics del nostre temps.

Alban Berg i Anton von Webern, els primers deixebles de Schönberg — els primers en data i en consideració —, han estat amb aquest els grans *pioneers* de la música nova. Amb ell formaren la primera avançada que penetrà d'una manera decisiva per les regions inexplorades del nostre sistema sonor modern, obrint la via més important a l'evolució musical de la nostra època. La crítica, el públic i els mateixos músics, en majoria, han fet vint-i-cinc anys d'oposició irreductible a la «revolució» schönberguiana que, al capdavall, s'havia de revelar com un sòlid ordre nou. L'obra d'Alban Berg, a part del seu gran valor artístic pur, té una importància circumstancial singularíssima pel fet d'haver estat la primera manifestació d'aquesta escola que ha fet emmudir en massa les objeccions que s'oposaven a la legitimitat del llenguatge forjat pels tres mestres vienesos. L'òpera *Wozzeck,* d'Alban Berg, estrenada en 1925 a Berlín per Erich Kleiber, ha donat la volta al món produint una formidable impressió en tots els públics. Es a dir: un estil musical fins aleshores titllat de cerebral i d'esotèric, fa la seva prova a l'escena — el medi més refractari a la música especulativa — i amb una matèria d'una tremenda humanitat com és la tragèdia del pobre soldat Wozzeck, del genial Georg Büchner, i el resultat és d'una incontrastable força emotiva i persuasiva.

La ressonància mundial que ha obtingut el *Wozzeck* d'Alban Berg és un resultat que té en la seva amplitud quelcom de meravellós, quelcom d'illuminació i d'anticipació! Tot allò que era reputat una anàrquica dissolució del nostre sistema sonor, ara tot d'una esdevé un llenguatge intelligible, amb una evidència immediata i irresistible; algú entreveu i tot l'alta bellesa pròpiament intellectual de les formes d'organització de què es serveix aquesta música, però tothom, i per damunt de tot, es sent subjugat pel fet que aquesta sonoritat tan insòlita doni a entendre, d'una manera inexplicable però immediatament persuasiva, que és realment *música*!

A part del que la prova del *Wozzeck* representa en relació amb el valor dels principis tan discutits de l'escola de Schönberg, és evident que el factor més secret i decisiu del triomf mundial de *Wozzeck* no és altre que el de la personalitat genial d'Alban Berg. El misteriós poder que irradia una personalitat excepcional es feia patent a l'interlocutor als pocs moments de conversa amb l'artista. Qui l'hagués vist una sola vegada no podria oblidar més la seva alta figura aristocràtica, la seva bella testa d'artista i, sobretot, l'expressió vivíssima de la seva mirada i de les seves faccions, en les quals s'harmonitzaven singularment uns trets d'una duresa masculina amb un no sé què de gràcia gairebé femenina.

Alban Berg era un veritable gran senyor vienès. La seva senzillesa era feta de tacte cordial i delicadeses d'un dels éssers més sensibles i afectuosos que hagi conegut.

La seva vida no té el menor al·licient biogràfic. Nat a Viena, el 9 de febrer de 1885, l'any passat havia rebut l'homenatge del seu país i de tot el món musical amb motiu del seu cinquantè aniversari. Fora dels viatges que havia fet amb motiu d'estrenes de la seva òpera *Wozzeck,* una mica per tot Europa, a penes s'havia mogut de la seva estimada Viena. Alban Berg i Elena Nahowska eren un matrimoni ideal que vivia en una pau idíl·lica en una caseta deliciosa, acollidora d'artistes, en el *cottage* de Hitzing, o vora els llacs de Caríntia, a l'estiu. En aquests recers solitaris havia anat produint tota la seva obra: la *Sonata per a piano* (publicada al 1908), les primeres melodies, el primer quartet de corda, els tres *Orchesterstücke,* les peces per a clarinet i piano, els *lieder* amb orquestra, sobre textos de Peter Altenberg... En el *Wozzeck* Berg hi havia treballat de 1914 a 1920. Entre aquesta òpera i *Lulu,* sobre un llibret tret de Wedekind, es situen altra vegada obres de *camera* de gran importància: el *Concert de Camera* per a violí i onze instruments de vent i la *Suite Lírica,* per a quartet de corda. L'ària de concert *Der Wein* per a piano i orquestra, sobre un poema de Baudelaire, ve a ésser ja una mena de preludi estilístic de la música de la seva última òpera *Lulu.* Els grans fragments simfònics que Berg va extreure de l'òpera, formant-ne una *suite* de concert, han estat executats ja per totes les primeres orquestres del món. Poques setmanes abans de la seva mort, Alban Berg tingué la satisfacció de presenciar el triomf d'aquesta *suite* en els concerts de la Filharmònica de Viena. L'òpera *Lulu,* segons sembla, està terminada de composició; Berg no ha pogut acabar la instrumentació, però el manuscrit és tan elaborat i detallat d'indicacions que no serà difícil completar la partitura.

L'última composició d'Alban Berg, encara desconeguda, haurà estat—per quin fat misteriós?—un *Requiem.* Aquesta obra fou escrita l'estiu passat. Deu la seva producció a circumstàncies especials. Un violinista americà havia fet a Berg l'encàrrec d'un concert per a violí i orquestra. Berg tot just havia començat a pensar en l'obra quan, sobtadament, moria Manon Gropius, una noia de vint anys, ésser extraordinari, filla d'Alma Mahler i amiga íntima del matrimoni Berg. Aleshores fou com una febrada que s'apoderà de l'artista: en sis setmanes —ell, tan lent a produir—tenia enllestida la partitura del concert de violí. El tema de la composició està fundat en la melodia d'un coral de Bach, el text del qual encapçala la partitura. El text i, no cal dir, la música, estan íntimament lligats amb el trasbals sentimental que produí en Alban Berg la mort de Manon Gropius. Es veritablement el *Requiem* que l'artista cantava a la seva jove amiga. La partitura és dedicada «a la memòria d'un àngel»; Berg la terminava a la vora del llac de Wörther, no lluny de la casa on Brahms, cinquanta anys abans, havia escrit també el seu únic concert de violí.

El Jurat de la S. I. M. C., reunit a Barcelona fa pocs dies per a fixar els programes del pròxim Festival de la S. I. M. C., acordà dedicar una part del primer programa d'orquestra *in memoriam* d'Alban Berg. Les obres que hi seran executades són, precisament, el nou concert de violí, que serà probablement una estrena mundial, i els fragments simfònics del *Wozzeck.*

ROBERT GERHARD

NOTES

Shaw i la música anglesa

A Anglaterra existeix un organisme de propaganda de la cultura britànica a l'estranger, creat recentment pel Foreign Office. Una de les seves primeres manifestacions ha estat invitar trenta crítics musicals pertanyents a divuit països d'Europa, a passar una setmana a Londres per a sentir les orquestres britàniques.

Sobre això, G. B. Shaw ha escrit:

«El Foreign Office desitja endolcir els costums i desvetllar simpaties. No farà sinó augmentar l'odi que ens tenen les nacions si els infligim una setmana de la música que està de moda a casa nostra.»

La música anglesa no endolceix els costums de G. B. S.

Un conflicte: cinema i televisió

La British Broadcasting Corporation construeix actualment una estació de televisió el cost de la qual està calculat en 120,000 lliures i començarà a funcionar, si tot va bé, aquesta primavera.

La B. B. C. estava en tractes amb la indústria anglesa del cinema d'alguns mesos; els tractes s'han acabat. Els productors anglesos de films ja estan conformes a llogar pellícules per a la televisió, però fins passats tres mesos de projectades en els cinemes.

Si no hi ha arranjament, la B. B. C., doncs, s'haurà de produir els films ella mateixa.

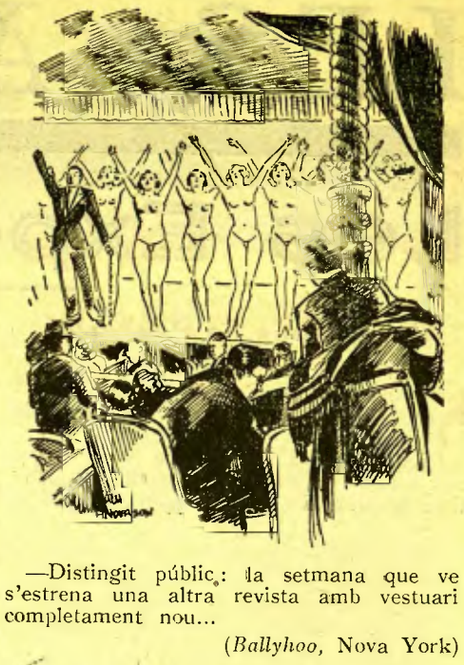

—Distingit públic: la setmana que ve s'estrena una altra revista amb vestuari completament nou...

(*Ballyhoo,* Nova York)

—Us havia imaginat d'una altra manera...
—Com? Petita, grassa, lletja?
—No! Gran, esvelta, bonica!

(*Dagens Nyheter,* Estocolm)

—Decididament, és impossible treballar i beure. Hauré de deixar de treballar!

(*Lustige Kölner Zeitung,* Colònia)

—Però on és l'escopeta amb la qual el vostre marit s'ha suïcidat?

—Ha vingut una veïna a demanar-me-la per veure si té tanta sort com jo.

(*Smith's Weekly,* Sydney)

—Feu mala cara. Ja heu seguit les meves indicacions: fumar només tres cigars cada dia?...

—Ai, doctor, aquest règim no em convé. Abans, no havia fumat mai...

(*Nepelspalter,* Rorschach)

RAPTE

—No tinguis por, ja aguanto bé l'escala.
—No tinc pas por. El papà també l'aguanta per dalt.

(*The Humorist,* Londres)

—Quan truqui dues vegades, crido el secretari; quan truqui una vegada, el *groom*; quan no truqui, és que estic amb la mecanògrafa.

(*Smith's Weekly,* Sydney)

—I si hi ha sopa, em faràs el favor de no fer bromes sobre el meu bigoti.

(*American Newspapers*)

NUVIS! EPMASE
EXPOSICIO PALLAROLS

—Deu anys per a recollir tantes copes d'esport, i essent lladre les hauria tingut en deu minuts!

(*The Humorist,* Londres)

Subscriviu-vos a **MIRADOR**

Ronda de Sant Pere, 3 = Telèfon 22592 = Barcelona

BUTLLETI DE SUBSCRIPCIO

El Sr. .....

que viu a .....

carrer ..... *n.°* ..... *es subscriu a* **MIRADOR**

pel preu fixat de **3'50 ptes.** *trimestre.*

..... *de* ..... *de 193*....

Signatura

IMPRESOS COSTA
NOU DE LA RAMBLA, 45
BARCELONA